

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การจัดการศึกษาในระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเป็นการจัดการศึกษาอาศัยสื่อประสมที่ทันสมัย มุ่งให้ผู้เรียนเรียนได้ด้วยตนเอง ตามความพร้อม ความสะดวก และความสนใจ โดยไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียนปกติ กระบวนการเรียนการสอนจึงยึดหยุ่นตามความพร้อมและความต้องการของผู้เรียน ทั้งในเรื่องเวลาเรียน สถานที่ และวิธีการเรียน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการดำเนินกิจกรรมการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา เพื่อใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพการศึกษา อันนำไปสู่ความสำเร็จทางการศึกษาของบัณฑิต และความสำเร็จในการจัดการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชให้สมบูรณ์ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ

1. ศึกษาวิธีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
2. เปรียบเทียบวิธีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จำแนกตามเพศ ภูมิภาค อาชีพ ภาวะรับผิดชอบต่อครอบครัว วุฒิการศึกษาเดิม และสาขาวิชา
3. เสนอแนวคิดในการพัฒนาวิธีการศึกษาด้วยตนเองเพื่อผลสำเร็จในการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ที่ศึกษาในหลักสูตรปริญญาตรีและลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2537
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์โดยการสนทนากลุ่ม ดังนี้

แบบสอบถาม	เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองแบ่งออกเป็น 4 ตอนคือ ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 การศึกษาตามสื่อการสอนที่มหาวิทยาลัยจัดให้ ตอนที่ 3 การศึกษาด้วยตนเอง ตอนที่ 4 แนวคิดในการพัฒนาวิธีการศึกษาเพื่อผลสำเร็จในการเรียนของนักศึกษา
-----------	---

การสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์ด้วยการสนทนากลุ่ม โดยมีแนวการสนทนากลุ่มเป็นกรอบในการสนทนา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยคนเบติบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดทำหนังสือเพื่อขอความร่วมมือในการวิจัยถึงอธิการบดี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อขอข้อมูลเกี่ยวกับจำนวน ชื่อ นามสกุล และที่อยู่นักศึกษาเพื่อใช้ติดต่อส่งแบบสอบถามถึงนักศึกษาทางไปรษณีย์ และขออนุญาตสัมภาษณ์นักศึกษาที่มาเข้ารับการฝึกอบรมประสบการณ์วิชาชีพ โดยการจัดสนทนากลุ่ม ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

4.1 ข้อมูลจากแบบสอบถามดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ ได้แก่

4.1.1 วิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของนักศึกษา โดยแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

4.1.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาตามสื่อที่มหาวิทยาลัยจัดให้ และการใช้เวลาสำหรับการศึกษา โดยแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

4.1.3 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติกิจกรรมในระหว่างการเรียน และการเรียนด้วยตนเองของนักศึกษา โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.1.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของการศึกษาตามสื่อที่มหาวิทยาลัยจัดให้ จำแนกตามตัวแปร เพศ ภูมิภาค อาชีพ การรับผิดชอบต่อครอบครัว วุฒิการศึกษาเดิม และสาขาวิชา โดยการทดสอบไคสแควร์ (Chi-Squar)

4.1.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของการศึกษาด้วยตนเอง จำแนกตามตัวแปรเพศ และภูมิภาคโดยการทดสอบค่าที (t-test)

4.1.6 วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของการศึกษาด้วยตนเอง จำแนกตามตัวแปรการรับผิดชอบต่อครอบครัว วุฒิการศึกษาเดิม อาชีพ และสาขาวิชา โดยการทดสอบค่าเอฟ (F-test) และหากพบความแตกต่าง ผู้วิจัยวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเซฟเฟและดูกีบี

4.1.7 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเสนอแนวคิดในการพัฒนาวิธีการศึกษาเพื่อผลสำเร็จในการเรียนของนักศึกษา โดยการวิเคราะห์หาความถี่

4.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยการสนทนากลุ่มผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง "วิธีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช" ผลของการวิจัยได้นำเสนอเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชที่ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เสนอผลการศึกษาวิธีการศึกษาด้วยตนเอง ของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ตอนที่ 3 เสนอผลการเปรียบเทียบวิถีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาราช จำแนกตามตัวแปรเพศ ภูมิลำเนา อาชีพ ภาวะรับผิดชอบต่อครอบครัว
วุฒิการศึกษาเดิมและสาขาวิชา

ตอนที่ 4 เสนอแนวคิดในการพัฒนาวิถีการศึกษาด้วยตนเองเพื่อผลสำเร็จในการเรียนของนักศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราชที่ตอบ แบบสอบถาม

สถานภาพของนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามจำนวนทั้งสิ้น 1,347 คน เป็นนักศึกษาเพศหญิงและนักศึกษา
เพศชายอยู่ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ เป็นนักศึกษาเพศหญิง 659 คน คิดเป็นร้อยละ 48.92 นักศึกษาเพศชาย
688 คน คิดเป็นร้อยละ 51.08 มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร 608 คน คิดเป็นร้อยละ 45.14 มีภูมิลำเนาอยู่ต่าง
จังหวัด 739 คน คิดเป็นร้อยละ 54.86 ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบอาชีพแล้ว จำนวน 1,199 คน คิดเป็นร้อยละ 89.01
โดยเป็นข้าราชการมากที่สุด 580 คน คิดเป็นร้อยละ 43.06 และมีเพียง 148 คน คิดเป็นร้อยละ 10.98 เป็นผู้ที่ยังไม่
ได้ประกอบอาชีพ มีภาวะรับผิดชอบต่อครอบครัวโดยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวบาง
ส่วน 801 คน คิดเป็นร้อยละ 59.47 รองลงมาเป็นหัวหน้าครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวทั้งหมด 354 คน คิดเป็น
ร้อยละ 26.28 และเป็นสมาชิกในครอบครัวที่ไม่ต้องรับผิดชอบครอบครัวเพียง 192 คน คิดเป็นร้อยละ 14.26 มี
สถานภาพการศึกษาเดิม โดยส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า 594 คน คิดเป็น
ร้อยละ 44.10 โดยนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ศึกษาในสาขาวิชาที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราชเปิดสอน
ในปีการศึกษา 2537 ครบทั้ง 10 สาขาวิชาในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาวិถีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

การสรุปผลการศึกษาวิถีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ประกอบด้วย
การศึกษาตามสื่อที่มหาวิทยาลัยจัดให้ การใช้เวลาในการศึกษา การปฏิบัติกิจกรรมประจำวันระหว่างการศึกษา และ
การศึกษาด้วยตนเอง สรุปได้ดังนี้

2.1 การศึกษาตามสื่อที่มหาวิทยาลัยจัดให้ ได้แก่

การศึกษาจากเอกสารการสอน โดยภาพรวมนักศึกษาร้อยละ 34.74 ใช้เวลาในการอ่านเอกสารการสอน
โดยเฉลี่ย 6 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือมากกว่า ร้อยละ 70.68 อ่านเอกสารการสอนช่วงเวลากลางคืนก่อนนอน ร้อยละ
57.61 มีความถี่ของการอ่านเอกสารการสอนที่ไม่แน่นอนแล้วแต่โอกาส ร้อยละ 43.06 อ่านครบ 15 หน่วยเป็นบาง
ชุดวิชา ร้อยละ 95.62 อ่านเอกสารการสอนเป็นประจำที่บ้านหรือที่พัก ร้อยละ 96.36 อ่านเอกสารการสอนคนเดียว
โดยร้อยละ 77.43 ไม่ทำกิจกรรมใดเลยขณะอ่านเอกสารการสอน

การทำแบบฝึกปฏิบัติประจำชุดวิชา โดยภาพรวมนักศึกษา ร้อยละ 50.11 ทำแบบฝึกปฏิบัติประจำชุดวิชา เป็นบางชุดวิชาในขณะที่ ร้อยละ 39.42 ทำแบบฝึกปฏิบัติครบทุกชุดวิชา โดยผู้ที่เคยทำแบบฝึกปฏิบัติประจำชุดวิชา ร้อยละ 84.41 ทำแบบประเมินผลตนเองหลังเรียนและร้อยละ 81.18 ทำแบบประเมินผลตนเองก่อนเรียน

การศึกษาจากรายการวิทยุกระจายเสียงประจำชุดวิชา นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 76.84 ไม่ได้รับฟัง รายการวิทยุกระจายเสียงประจำชุดวิชา โดยนักศึกษาร้อยละ 19 รับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงประจำชุดวิชาบ้างเป็น บางรายการที่มีโอกาส ในจำนวนผู้ที่รับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงประจำชุดวิชา ร้อยละ 66.57 รับฟังเฉลี่ย 1-2 รายการต่อชุดวิชา ร้อยละ 90.94 รับฟังที่บ้าน ร้อยละ 88.22 รับฟังคนเดียว ในกรณีที่ไม่ได้รับฟังรายการวิทยุ กระจายเสียงประจำชุดวิชาตามเวลาที่มหาวิทยาลัยกำหนด ร้อยละ 84.00 ไม่ได้ติดตามรับฟังชดเชย ส่วนรายการวิทยุ กระจายเสียงรายการอื่นของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชที่นักศึกษารับฟังมากที่สุดคือ ร้อยละ 13.89 รับฟังราย การเวลา มสธ. ร้อยละ 9.95 รับฟังรายการแนะแนวการศึกษา ร้อยละ 7.56 รับฟังรายการพบอธิการบดี นอก นั้นร้อยละ 77.39 ไม่ได้รับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงรายการอื่นของมหาวิทยาลัยเลย

การศึกษาจากรายการวิทยุโทรทัศน์ประจำชุดวิชา นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 57.24 ไม่ได้รับชมรายการ วิทยุโทรทัศน์ประจำชุดวิชา ร้อยละ 34.22 รับชมบ้างเป็นบางรายการที่มีโอกาส ในจำนวนผู้ที่รับชมรายการวิทยุ โทรทัศน์ประจำชุดวิชา ร้อยละ 65.83 รับฟังเฉลี่ยจำนวน 1 รายการต่อชุดวิชา ร้อยละ 97.77 รับชมที่บ้านหรือที่พัก และร้อยละ 77.40 รับชมคนเดียว ในกรณีที่ไม่ได้รับชมรายการวิทยุโทรทัศน์ประจำชุดวิชาตามเวลายามวิทยาลัย กำหนด ร้อยละ 94.95 ไม่ได้ติดตามรับชมชดเชยเลย ส่วนรายการวิทยุโทรทัศน์รายการอื่นของมหาวิทยาลัยที่มี นักศึกษารับชมมากที่สุด คือ ร้อยละ 22.49 รับชมรายการเวลา มสธ. ร้อยละ 18.71 รับชมรายการบริการเพื่อสังคม ร้อยละ 14.85 รับชมรายการแนะแนวการศึกษา นอกนั้น ร้อยละ 60.06 ไม่ได้รับชมรายการวิทยุโทรทัศน์รายการอื่น ของมหาวิทยาลัยเลย

การศึกษาจากการเข้ารับการสอนเสริม นักศึกษาส่วนใหญ่ ร้อยละ 65.77 ไม่เคยเข้ารับการสอนเสริม ร้อยละ 33.04 เคยเข้ารับการสอนเสริมในจำนวนผู้ที่เคยเข้ารับการสอนเสริม ร้อยละ 43.37 เข้ารับการสอนเสริมโดย เฉลี่ย 2 ครั้งต่อชุดวิชาโดย ร้อยละ 56.63 ศึกษาเอกสารการสอนล่วงหน้าโดยไม่ได้เตรียมคำถามหรือประเด็นสำคัญ ไปซักถามอาจารย์

การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ณ มุม มสธ. นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 87.38 ไม่เคยไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ณ มุม มสธ. มีเพียงร้อยละ 10.77 เคยไปศึกษาค้นคว้า ณ มุม มสธ. โดยในจำนวนผู้ที่เคยไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ณ มุม มสธ. ร้อยละ 61.38 ไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ณ มุม มสธ. โดยเฉลี่ย 1-2 ครั้ง ต่อภาคการศึกษา ร้อยละ 31.03 ใช้เวลาแต่ละครั้งในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ณ มุม มสธ. โดยเฉลี่ย 2 ชั่วโมง

การศึกษาจากการเข้ารับการฝึกเสริมทักษะหรือเข้าประชุมเชิงปฏิบัติการชุดวิชา นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 85.74 ยังไม่เคยเข้ารับการฝึกเสริมทักษะ มีเพียงร้อยละ 14.26 เคยเข้ารับการฝึกมาแล้ว โดยร้อยละ 67.38 มีการ เตรียมตัวก่อนเข้ารับการฝึกเสริมทักษะหรือประชุมเชิงปฏิบัติการโดยศึกษาเอกสารการสอนล่วงหน้า

2.2 การใช้เวลาในการศึกษา

การใช้เวลาในการศึกษาในวันทำงานนักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 37.71 ใช้เวลาศึกษาช่วง 21.01-22.00 น. ร้อยละ 35.41 ใช้เวลาศึกษาช่วง 22.01-23.00 น. และในวันหยุดนักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 39.05 ใช้เวลาศึกษาช่วง 21.01-22.00 น. ร้อยละ 35.26 ใช้เวลาศึกษาช่วง 22.01-23.00 น. เช่นกัน

2.3 การปฏิบัติกิจกรรมประจำวันระหว่างการศึกษา

เมื่อนักศึกษาสมัครเข้าศึกษากับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชแล้ว นักศึกษามีการเปลี่ยนแปลงระดับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน โดยกิจกรรมประจำวันที่มีระดับการเปลี่ยนแปลงระดับการปฏิบัติลดลงไปกว่าเดิม ได้แก่ การอ่านหนังสือประเภทนิตยสารบันเทิง การไปร่วมสังสรรค์กับเพื่อน การไปเที่ยวกับเพื่อน การไปเที่ยว ณ สถานที่ต่าง ๆ การไปงานเลี้ยงหรืองานสมาคม การนอนหรือการพักผ่อน และการชมโทรทัศน์หรือฟังวิทยุเพื่อความบันเทิง ทั้งนี้ มีกิจกรรมที่มีระดับการเปลี่ยนแปลงใกล้เคียงกับระดับการปฏิบัติมากขึ้น ได้แก่ การอ่านหนังสือวิชาการ การติดตามข่าวสารต่าง ๆ และการแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่น

2.4 การศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา

การศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา ประกอบด้วยกระบวนการศึกษาด้วยตนเองและกลวิธีการศึกษาด้วยตนเองเพื่อผลสำเร็จในการเรียน สรุปได้ดังนี้

2.4.1 กระบวนการศึกษาด้วยตนเอง ประกอบด้วย

ด้านการกำหนดเป้าหมายการศึกษานักศึกษาปฏิบัติในระดับมาก 2 กิจกรรมคือ การกำหนดเป้าหมายไว้ว่าจะศึกษาเอกสารการสอนให้ครบทุกหน่วยก่อนสอบ และการกำหนดเป้าหมายไว้ว่าในแต่ละภาคการศึกษาจะสอบให้ผ่านครบทุกชุดวิชาตามที่ลงทะเบียนเรียน

ด้านการวางแผนการศึกษา นักศึกษาปฏิบัติในระดับปานกลาง 2 กิจกรรม คือ การจัดตารางเวลาเรียนล่วงหน้า จะอ่านเอกสารการสอนในวันและเวลาใดบ้างและการบันทึกโครงสร้างของหลักสูตรที่จะต้องศึกษาไว้ในระเบียบชุดวิชาที่ลงทะเบียนเรียน (มสธ.17) และ

ด้านการปฏิบัติตนในการศึกษาตามแผนที่กำหนด นักศึกษาปฏิบัติในระดับมาก คือ การลงทะเบียนเรียนตามที่กำหนดไว้ในแบบ มสธ. 17

ด้านการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษา กิจกรรมที่นักศึกษาปฏิบัติอยู่ในระดับมาก คือ การจัดเก็บเอกสาร หลักฐานการลงทะเบียนเรียน หลักสูตรการศึกษา รวมทั้งใบแจ้งผลสอบไว้เป็นระเบียบ เพื่อสามารถค้นหาหรือตรวจสอบได้สะดวก

ด้านการติดตามและประเมินตนเอง กิจกรรมที่นักศึกษาปฏิบัติอยู่ในระดับมาก คือ การทำแบบประเมินผลตนเองหลังเรียน เพื่อทราบความก้าวหน้าในการเรียนอยู่เสมอ

2.4.2 กลวิธีการศึกษาด้วยตนเองเพื่อผลสำเร็จในการเรียน มีการปฏิบัติในระดับมาก ได้แก่ การอ่านเอกสารการสอนเมื่อคิดว่าพร้อม การพยายามหาส่วนที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันขณะศึกษาเอกสารการสอน การหาคำจำกัดความหรือเข้าใจความสำคัญในแต่ละย่อหน้า การหาคำจำกัดความหรือใจความสำคัญในแต่ละย่อหน้าแล้วจดบันทึกหรือขีดเส้นใต้ไว้

ตอนที่ 3 ผลการเปรียบเทียบวิธีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จำแนกตามตัวแปร เพศ ภูมิภาค อาชีพ การรับผิดชอบต่อครอบครัว วุฒิการศึกษาเดิม และสาขาวิชา

ผลการเปรียบเทียบการศึกษาด้วยตนเอง จำแนกตามตัวแปรเพศ ภูมิภาค อาชีพ การรับผิดชอบต่อครอบครัว วุฒิการศึกษาเดิม และสาขาวิชา สรุปได้ดังนี้

3.1 เพศ

เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบวิธีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษาเพศหญิงและเพศชายซึ่งประกอบด้วย การศึกษาตามสื่อที่มหาวิทยาลัยจัดให้ การปฏิบัติกิจกรรมประจำวันในระหว่างการศึกษา และการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา ผลการเปรียบเทียบสรุปได้ดังนี้

3.1.1 การศึกษาตามสื่อการสอนที่มหาวิทยาลัยจัดให้

นักศึกษาเพศหญิงและนักศึกษาเพศชาย มีการศึกษาตามสื่อการสอนที่มหาวิทยาลัยจัดให้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้

การศึกษาจากเอกสารการสอน ได้แก่ การใช้เวลาในการอ่านเอกสารการสอน ($p < .01$) ช่วงเวลาในการอ่านเอกสารการสอน ($p < .05$) ลักษณะการอ่านเอกสารการสอน ($p < .01$) ปริมาณเนื้อหาของการอ่านเอกสารการสอน ($p < .01$) กิจกรรมที่ร่วมกระทำขณะอ่านเอกสารการสอน ($p < .05$)

การศึกษาจากรายการวิทยุกระจายเสียงประจำชุดวิชา ได้แก่ ลักษณะการรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงประจำชุดวิชา ($p < .01$)

การศึกษาจากรายการวิทยุโทรทัศน์ประจำชุดวิชา ได้แก่ ลักษณะการรับชมรายการวิทยุโทรทัศน์ประจำชุดวิชา ($p < .05$) บุคคลที่ร่วมชมรายการวิทยุโทรทัศน์ประจำชุดวิชา ($p < .01$) และการรับชมรายการวิทยุโทรทัศน์ของ มสธ. รายการอื่น ($p < .05$)

การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ณ มุม มสธ. ได้แก่ จำนวนครั้งในการไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ณ มุม มสธ. โดยเฉลี่ยต่อภาคการศึกษา ($p < .01$) การใช้เวลาแต่ละครั้งในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ณ มุม มสธ. ($p < .05$)

การศึกษาจากการเข้ารับการฝึกเสริมทักษะหรือการประชุมเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ การเตรียมตัวก่อนเข้ารับการฝึกเสริมทักษะหรือประชุมเชิงปฏิบัติการ ($p < .05$)

3.1.2 การปฏิบัติกิจกรรมประจำวันในระหว่างการศึกษา

พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของการเปลี่ยนแปลงระดับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันในระหว่างการศึกษาของนักศึกษาที่ต่างเพศกัน โดย นักศึกษาเพศชายมีการเปลี่ยนแปลงระดับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันระหว่างการศึกษาสูงกว่านักศึกษาเพศหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ การอ่านหนังสือวิชาการ การชมรายการโทรทัศน์ ฟังวิทยุเพื่อการศึกษา การติดตามข่าวสารต่าง ๆ การไปหาแหล่งวิทยาการเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และเวลาว่างระหว่างการทำงาน

3.1.3 การศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา

พบว่า นักศึกษาต่างเพศมีระดับการปฏิบัติที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านของกระบวนการศึกษาด้วยตนเอง และกลวิธีการศึกษาด้วยตนเองเพื่อผลสำเร็จในการศึกษา ดังนี้

กระบวนการศึกษาด้วยตนเอง พบว่า นักศึกษาต่างเพศมีระดับการปฏิบัติที่ต่างกันได้แก่

1) ด้านการวางแผนการศึกษา พบว่านักศึกษาเพศชายมีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดตารางเวลาเรียนล่วงหน้าว่าจะอ่านเอกสารการสอนในวันและเวลาใดบ้าง ($p < .01$) และการวางแผนเวลาสำหรับฟังรายการวิทยุชมรายการโทรทัศน์ และเข้ารับการสอนเสริมโดยดูจากตารางออกอากาศและตาราง ($p < .05$) มากกว่า นักศึกษาเพศหญิง

2) ด้านการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษา พบว่า นักศึกษาเพศหญิง มีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดเก็บเอกสารหลักฐานการลงทะเบียนเรียนหลักสูตรการศึกษารวมทั้งใบแจ้งผลการสอบไว้เป็นระเบียบเพื่อสามารถค้นหาหรือตรวจสอบได้สะดวก ($p < .01$) มากกว่า นักศึกษาเพศชาย

กลวิธีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา พบว่านักศึกษาต่างเพศ มีระดับการปฏิบัติที่ต่างกันได้ โดย นักศึกษาเพศชายมีวิธีการปฏิบัติในการศึกษาด้วยตนเองสูงกว่านักศึกษาเพศหญิง ($p < .05$) ได้แก่ การทำสมาธิก่อนศึกษาเอกสารการสอน การตั้งคำถามสำหรับตนเองแล้วหาคำถาม ในเอกสารการสอนร่วมกัน การพยายามเป็นผู้ทบทวน (ติวเตอร์) ให้เพื่อนเพื่อเป็นการทดสอบความรู้ตนเองและยังพบอีกว่า นักศึกษาเพศหญิงมีกลวิธีการปฏิบัติเพื่อผลสำเร็จในการศึกษาสูงกว่านักศึกษาเพศชาย ($p < .05$) ได้แก่ การอ่านเอกสารการสอนเมื่อคิดว่าพร้อมและการทบทวนเอกสารการสอนช่วงก่อนสอบโดยเฉพาะที่จับบันทึกย่อหรือขีดเส้นใต้ไว้

3.2 ภูมิสำเนา

เป็นการเปรียบเทียบวิถีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษาที่มีภูมิสำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ดังนี้

3.2.1 การศึกษาตามสื่อการสอนที่มหาวิทยาลัยจัดให้

พบว่า นักศึกษาที่มีภูมิสำเนาต่างกัน มีการศึกษาตามสื่อการสอนที่มหาวิทยาลัยจัดให้ ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้

การศึกษาจากเอกสารการสอนและแบบฝึกปฏิบัติ ได้แก่ การใช้เวลาในการอ่านเอกสารการสอนแต่ละชุดวิชา ($p < .01$) สถานที่ที่ใช้ในการอ่านเอกสารการสอน ($p < .05$) กิจกรรมที่ร่วมกระทำขณะอ่านเอกสารการสอน ($p < .01$) การทำแบบฝึกปฏิบัติประจำชุดวิชา ($p < .01$)

การศึกษาจากการเข้ารับการสอนเสริม ได้แก่ การเตรียมตัวศึกษาล่วงหน้าก่อนเข้ารับการสอนเสริม ($p < .05$)

การศึกษาจากการค้นคว้าเพิ่มเติม ณ มุม มสธ. ได้แก่ การไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ณ มุม มสธ. ($p < .01$)

3.2.2 การปฏิบัติกิจกรรมประจำวันระหว่างการศึกษ

พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ของระดับการเปลี่ยนแปลงระดับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันของนักศึกษา ที่มีภูมิลำเนาต่างกัน โดย นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีการเปลี่ยนแปลงระดับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันสูงกว่านักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ได้แก่ การอ่านหนังสือประเภทนิตยสารบันเทิง

3.2.3 การศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา

พบว่า นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างกันมีระดับการปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านของกระบวนการศึกษาด้วยตนเองและกลวิธีการศึกษาด้วยตนเองเพื่อผลสำเร็จ ในการเรียน ดังนี้

กระบวนการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา พบว่านักศึกษาที่มีภูมิลำเนาต่างกัน มีระดับการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ได้แก่

ด้านการวางแผนการศึกษา พบว่า นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัด มีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดตารางเวลาเรียนล่วงหน้าว่าจะอ่านเอกสารการสอนในวันและเวลาใดบ้างสูงกว่านักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่กรุงเทพมหานคร ($p < .01$)

ด้านการปฏิบัติตนในการศึกษาตามแผนที่กำหนด พบว่า นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัด มีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการอ่านเอกสารการสอนอย่างต่อเนื่องตามเวลาที่กำหนดสูงกว่านักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ($p < .05$)

ด้านการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษา พบว่า นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดเก็บเอกสาร หลักฐานการลงทะเบียนเรียน หลักสูตรการศึกษา รวมทั้งใบแจ้งผลสอบไว้เป็นระเบียบ เพื่อสามารถค้นหาหรือตรวจสอบได้สะดวกกว่านักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัด ($p < .01$) ส่วนนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัด มีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ($p < .05$) การเตรียมอุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ ($p < .01$) สูงกว่านักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร

กลวิธีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา พบว่านักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัดมีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับกลวิธีการศึกษาด้วยตนเองสูงกว่านักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ การทำสมาธิ

ก่อนศึกษาเอกสารการสอน ($p < .01$) การหาเวลาว่างในแต่ละวันให้ได้เท่ากับจำนวนชั่วโมง ที่มหาวิทยาลัย กำหนด แล้วอ่านให้ได้ไม่น้อยกว่ากำหนด ($p < .05$) การทำภารกิจประจำวันให้เสร็จโดยเร็วแล้วจึงศึกษาเอกสารการสอนเพื่อคลายความกังวลเรื่องงาน ($p < .01$) การปิดหนังสือแล้วพยายามทบทวนเรื่องทั้งหมด เมื่อศึกษาครบแต่ละหน่วยแล้ว ($p < .01$) การจับคู่กับเพื่อนนักศึกษา โดยทำบทสรุปเพื่อตอบคำถามในเอกสารการสอนร่วมกัน ($p < .001$) การจับกลุ่มเพื่อน เพื่ออภิปรายประเด็นต่าง ๆ ตามเอกสารการสอน ($p < .001$) การพยายามเป็นผู้ทบทวนให้เพื่อนเพื่อเป็นการทดสอบความรู้ตนเอง ($p < .001$) และการทบทวนเอกสารการสอนโดยเพื่อนหรือผู้รู้ทบทวนให้ ($p < .001$)

3.3 อาชีพ

เป็นการเปรียบเทียบวิถีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษาที่มีอาชีพต่างกัน ดังนี้

3.3.1 การศึกษาตามสื่อการสอนที่มหาวิทยาลัยจัดให้

พบว่า นักศึกษาที่มีอาชีพต่างกันมีการศึกษาตามสื่อการสอนที่มหาวิทยาลัยจัดให้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้

การศึกษาจากเอกสารการสอนและแบบฝึกปฏิบัติ ได้แก่ ช่วงเวลาในการอ่านเอกสารการสอน ($p < .05$) สถานที่ที่ใช้ในการอ่านเอกสารการสอนเป็นประจำ ($p < .01$) กิจกรรมที่ร่วมกระทำขณะอ่านเอกสารการสอน ($p < .05$)

การศึกษาจากรายการวิทยุกระจายเสียง ได้แก่ การรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงประจำชุดวิชา ($p < .01$)

3.3.2 การปฏิบัติกิจกรรมประจำวันระหว่างการเรียน

พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงระดับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันของนักศึกษาที่มีอาชีพต่างกัน 8 กิจกรรม ได้แก่

1) การไปหาแหล่งวิทยากรเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่มีอาชีพข้าราชการมีระดับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่มีอาชีพลูกจ้างเอกชนและประกอบอาชีพกิจการส่วนตัว

2) การใช้เวลาในการทำงาน ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่มีอาชีพลูกจ้างเอกชนมีระดับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ไม่ประกอบอาชีพ

3) การไปเที่ยวกับเพื่อน ($p < .01$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่มีอาชีพข้าราชการมีระดับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ประกอบอาชีพลูกจ้างเอกชน

4) การไปงานเลี้ยงหรืองานสมาคม ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่มีอาชีพข้าราชการมีระดับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ประกอบกิจการส่วนตัว

5) การไปทำบุญหรือร่วมพิธีทางศาสนา ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่ไม่ประกอบอาชีพและอาชีพข้าราชการ มีระดับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ประกอบอาชีพลูกจ้างเอกชน

6) การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่มีอาชีพข้าราชการ มีระดับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ประกอบอาชีพกิจการส่วนตัวและลูกจ้างเอกชน และนักศึกษาที่ไม่ประกอบอาชีพมีระดับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ประกอบอาชีพลูกจ้างเอกชน

7) การนอนหรือการพักผ่อน ($p < .01$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่ไม่ประกอบอาชีพและอาชีพข้าราชการ มีระดับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ประกอบอาชีพลูกจ้างเอกชน

8) การทำงานที่ทำงานมาทำต่อที่บ้าน ($p < .001$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่ไม่ประกอบอาชีพและประกอบอาชีพข้าราชการมีระดับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ประกอบอาชีพลูกจ้างเอกชน

3.3.3 การศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา

นักศึกษามีอาชีพต่างกัน มีระดับการปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านของกระบวนการศึกษาด้วยตนเอง และกลวิธีการศึกษาด้วยตนเอง ดังนี้

กระบวนการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา พบว่า นักศึกษามีอาชีพต่างกันมีระดับการปฏิบัติต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้

ด้านการกำหนดเป้าหมายการศึกษา ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่มีอาชีพลูกจ้างเอกชนมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายการศึกษาไว้ว่าจะศึกษาให้สำเร็จการศึกษาภายในระยะเวลาที่กำหนดสูงกว่านักศึกษาที่ประกอบอาชีพกิจการส่วนตัว

ด้านการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษา ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบกับรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่มีอาชีพลูกจ้างเอกชนมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดเก็บเอกสาร และหลักฐานการศึกษาต่าง ๆ ไว้เป็นระเบียบเพื่อค้นหาหรือตรวจสอบได้สะดวกสูงกว่านักศึกษาที่มีอาชีพข้าราชการ

กลวิธีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา พบว่า นักศึกษามีอาชีพต่างกัน มีการปฏิบัติเกี่ยวกับกลวิธีการศึกษาด้วยตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 6 วิธี ได้แก่

1) การจับคู่กับเพื่อนนักศึกษา โดยทำบทสรุปเพื่อตอบคำถามในเอกสารการสอนร่วมกัน ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่มีอาชีพข้าราชการมีการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่มีอาชีพลูกจ้างเอกชน ประกอบกิจการส่วนตัว และไม่ประกอบอาชีพ

2) การจับกลุ่มกับเพื่อนเพื่ออภิปรายประเด็นต่าง ๆ ตามเอกสารการสอน ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่มีอาชีพข้าราชการมีการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ประกอบกิจการส่วนตัว และลูกจ้างเอกชน

- 3) การพยายามเป็นผู้ทบทวนให้เพื่อนเพื่อเป็นการทดสอบความรู้ตนเอง ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่มีอาชีพข้าราชการ มีการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ประกอบอาชีพลูกจ้างเอกชน
- 4) การเอาจำนวนหน้าทั้งหมดของเอกสารการสอนมารวมกัน แล้วเฉลี่ยหาจำนวนหน้าที่จะอ่านในแต่ละวันที่เหลืออยู่ ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่ไม่ประกอบอาชีพ มีการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ประกอบอาชีพลูกจ้างเอกชน
- 5) การหยุดทำงานหรือกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อทบทวนเอกสารการสอน ($p < .01$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่ไม่ประกอบอาชีพ มีการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ประกอบอาชีพลูกจ้างเอกชน
- 6) การทบทวนเอกสารการสอนช่วงก่อนสอบโดยอ่านเฉพาะที่จับที่ก่อกหรือขีดเส้นใต้ได้ ($p < .01$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่ประกอบกิจการส่วนตัว มีการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ประกอบอาชีพเกษตรกร

3.4 ภาวะรับผิดชอบต่อครอบครัว

เป็นการเปรียบเทียบวิถีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษาที่มีภาวะรับผิดชอบต่อครอบครัวต่างกัน ดังนี้

3.4.1 การศึกษาตามสื่อการสอนที่มหาวิทยาลัยจัดให้

พบว่า นักศึกษาที่มีภาวะรับผิดชอบต่อครอบครัวต่างกันมีการศึกษาตามสื่อการสอนที่มหาวิทยาลัยจัดให้ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้

การศึกษาจากเอกสารการสอนและแบบฝึกปฏิบัติ ได้แก่ การใช้เวลาในการอ่านเอกสารการสอนแต่ละชุดวิชา ($p < .01$) ช่วงเวลาในการอ่านเอกสารการสอน ($p < .01$) ความถี่ของการอ่านเอกสารการสอน ($p < .01$) ปริมาณเนื้อหาของการอ่านเอกสารการสอน ($p < .01$) สถานที่ที่ใช้ในการอ่านเอกสารการสอนเป็นประจำ ($p < .01$) บุคคลที่ร่วมอ่านเอกสารการสอน ($p < .01$) กิจกรรมที่ร่วมกระทำขณะอ่านเอกสารการสอน ($p < .01$) การทำแบบฝึกปฏิบัติประจำชุดวิชา ($p < .01$)

การศึกษาจากรายการวิทยุโทรทัศน์ ได้แก่ การรับชมรายการวิทยุกระจายเสียงรายการอื่นของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรมาธิราช ($p < .01$)

การศึกษาจากการฝึกเสริมทักษะหรือประชุมเชิงปฏิบัติการ ($p < .05$) ได้แก่ การเตรียมตัวก่อนเข้ารับการฝึกเสริมทักษะหรือประชุมเชิงปฏิบัติการ

3.4.2 การปฏิบัติกิจกรรมประจำวันระหว่างการศึกษา

พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของการเปลี่ยนแปลงระดับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันของนักศึกษาที่มีภาวะรับผิดชอบต่อครอบครัวต่างกัน 8 กิจกรรม ได้แก่

- 1) การปฏิบัติภารกิจประจำวันต่อบุคคลในครอบครัว ($p < .01$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่านักศึกษาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวทั้งหมดและนักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่รับผิดชอบ

ชอบครอบครัวบางส่วน มีระดับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่ไม่ต้องรับผิดชอบครอบครัว

2) การสนทนากับบุคคลในครอบครัว ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวทั้งหมด มีระดับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่ไม่ต้องรับผิดชอบครอบครัว

3) การทำกิจกรรมร่วมกับบุคคลในครอบครัว ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวทั้งหมด มีระดับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่ไม่ต้องรับผิดชอบครอบครัว

4) การร่วมปรึกษาและแก้ปัญหาในครอบครัว ($p < .01$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวทั้งหมด และนักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวบางส่วน มีระดับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่ไม่ต้องรับผิดชอบครอบครัว

5) การปฏิบัติงาน ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบรายคู่พบว่า นักศึกษาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวทั้งหมด มีระดับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานสูงกว่านักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่ไม่ต้องรับผิดชอบครอบครัว

6) การไปเที่ยวกับเพื่อน ($p < .01$) เมื่อเปรียบเทียบรายคู่พบว่า นักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่ไม่ต้องรับผิดชอบครอบครัว มีระดับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวทั้งหมดและนักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวบางส่วน

7) การนอนหรือการพักผ่อน ($p < .01$) เมื่อเปรียบเทียบรายคู่พบว่า นักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่ไม่ต้องรับผิดชอบครอบครัว มีระดับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวบางส่วน

8) การไปเที่ยว ณ สถานที่ต่าง ๆ ($p < .01$) เมื่อเปรียบเทียบรายคู่พบว่า นักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่ไม่ต้องรับผิดชอบครอบครัว มีระดับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวทั้งหมด

3.4.3 การศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา

พบว่า นักศึกษาที่มีภาระรับผิดชอบต่อครอบครัวต่างกัน มีระดับการปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในด้านของกระบวนการศึกษาด้วยตนเองและกลวิธีการศึกษาด้วยตนเอง ดังนี้

กระบวนการศึกษาด้วยตนเอง พบว่า นักศึกษาที่มีภาระรับผิดชอบต่างกัน มีระดับการปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้

การวางแผนการศึกษา ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวทั้งหมด มีการปฏิบัติในการวางแผนการศึกษาโดยการจัดแบ่งเวลาเรียนล่วงหน้าว่าจะอ่านเอกสารการสอนในวันและเวลาใดบ้าง สูงกว่านักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่ไม่ต้องรับผิดชอบครอบครัว

การปฏิบัติตนในการศึกษาตามแผนที่กำหนด ($p < .01$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่านักศึกษาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวทั้งหมด มีการปฏิบัติตนในการศึกษาตามแผนที่กำหนด โดยศึกษาเอกสารการสอนอย่างต่อเนื่องตามเวลาที่กำหนด และการปฏิบัติตนในการศึกษาเอกสารการสอน โดยปฏิบัติตามคำแนะนำและวิธีการศึกษาในเอกสารการสอนทุกขั้นตอน สูงกว่านักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวบางส่วน และที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่ไม่ต้องรับผิดชอบครอบครัว

การจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษา ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวบางส่วน มีการปฏิบัติตนในการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษา โดยการจัดเก็บเอกสาร หลักฐานการลงทะเบียนเรียน หลักฐานการศึกษารวมทั้งใบแจ้งผลสอบ ไว้เป็นระเบียบ เพื่อสามารถค้นหาหรือตรวจสอบได้สะดวก สูงกว่านักศึกษาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวทั้งหมด

กลวิธีการศึกษาด้วยตนเอง พบว่า นักศึกษาที่มีการรับผิดชอบต่อครอบครัวต่างกัน มีการปฏิบัติตามกลวิธีการศึกษาด้วยตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 4 วิธี ได้แก่

1) การทำภารกิจประจำวันให้เสร็จโดยเร็วแล้วจึงศึกษาเอกสารการสอนเพื่อคลายความกังวลเรื่องงาน ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบรายคู่แล้วพบว่า นักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวบางส่วน มีการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่ไม่ต้องรับผิดชอบครอบครัว

2) การปิดหนังสือแล้วพยายามทบทวนเรื่องทั้งหมดเมื่อศึกษาครบแต่ละหน่วยแล้ว ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบรายคู่พบว่า นักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวบางส่วน มีการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่ไม่ต้องรับผิดชอบต่อครอบครัว

3) การตั้งคำถามสำหรับตนเองแล้วหาคำตอบให้ได้ในขณะศึกษาเอกสารการสอน ($p < .001$) เมื่อเปรียบเทียบรายคู่พบว่า นักศึกษาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวทั้งหมด และที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวบางส่วน มีการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่ไม่ต้องรับผิดชอบครอบครัว

4) การทบทวนเอกสารการสอนช่วงก่อนสอบ โดยอ่านเฉพาะที่จุดบันทึกย่อหรือขีดเส้นใต้ไว้ ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวบางส่วน มีการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่ไม่ต้องรับผิดชอบครอบครัว

3.5 วุฒิการศึกษาเดิม

เป็นการเปรียบเทียบวิถีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมต่างกัน ดังนี้

3.5.1 การศึกษาตามสื่อการสอนที่มหาวิทยาลัยจัดให้

พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมต่างกัน มีการศึกษาตามสื่อการสอนที่มหาวิทยาลัยจัดให้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้

การศึกษาจากเอกสารการสอนและแบบฝึกปฏิบัติ ได้แก่ การใช้เวลาในการอ่านเอกสารการสอนแต่ละชุดวิชา ($p < .01$) ความถี่ของการอ่านเอกสารการสอน ($p < .01$) ปริมาณเนื้อหาของเอกสารการสอน ($p < .01$) สถานที่ที่ใช้ในการอ่านเอกสารการสอนเป็นประจำ ($p < .01$) กิจกรรมที่ร่วมกระทำขณะอ่านเอกสารการสอน ($p < .01$)

การศึกษาจากรายการวิทยุกระจายเสียง ได้แก่ การรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงประจำชุดวิชา ($p < .01$)

การศึกษาจากรายการวิทยุโทรทัศน์ ได้แก่ การรับชมรายการวิทยุโทรทัศน์ประจำชุดวิชา ($p < .05$)

การศึกษาจากการเข้ารับการสอนเสริม ได้แก่ การเข้ารับการสอนเสริม ($p < .01$)

3.5.2 การปฏิบัติกิจกรรมประจำวันระหว่างการศึกษา

พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของระดับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันของนักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมต่างกัน ทั้งหมด 6 กิจกรรม ได้แก่

1) การอ่านหนังสือประเภทนิตยสารบันเทิง ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีการเปลี่ยนแปลงระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่วุฒิการศึกษาเดิมระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า และระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า

2) การไปร่วมสังสรรค์กับเพื่อน ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีระดับการเปลี่ยนแปลงสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า

3) การไปเที่ยวกับเพื่อน ($p < .01$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีระดับการเปลี่ยนแปลงสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า และมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า และนักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า มีระดับการเปลี่ยนแปลงสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า

4) การไปงานเลี้ยงหรืองานสมาคม ($p < .01$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีระดับการเปลี่ยนแปลงสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า และระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า และนักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า มีระดับการเปลี่ยนแปลงสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า

5) การไปเที่ยว ณ สถานที่ต่าง ๆ ($p < .001$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีระดับการเปลี่ยนแปลงสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า และระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า

6) การนำงานที่ทำงานมาทำต่อที่บ้าน ($p < .01$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีระดับการเปลี่ยนแปลงสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า และระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า

3.5.3 การศึกษาด้วยตนเอง

นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมต่างกัน มีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษาด้วยตนเองที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในด้านของกระบวนการศึกษาด้วยตนเองและกลวิธีการศึกษาด้วยตนเอง ดังนี้

กระบวนการศึกษาด้วยตนเอง พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมต่างกันมีระดับการปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้

การวางแผนการศึกษา พบว่า นักศึกษามีการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การจัดตารางเวลาเรียนล่วงหน้า ($p < .001$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า และระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า มีการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า และการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนการศึกษาโดยการวางแผนเวลาสำหรับฟังรายการวิทยุ ชมรายการโทรทัศน์ และเข้ารับการสอนเสริม โดยดูจากตารางออกอากาศและตารางการสอนเสริมของมหาวิทยาลัย ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า และระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า มีการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า

การปฏิบัติตนในการศึกษาตามแผนที่กำหนด พบว่า นักศึกษามีการปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษาตามแผนที่กำหนดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การอ่านเอกสารการสอนอย่างต่อเนื่องตามเวลาที่กำหนด ($p < .01$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า และระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า และการปฏิบัติตนในการศึกษาตามแผนที่กำหนดโดยการศึกษาเอกสารการสอนตามคำแนะนำและวิธีการศึกษาในเอกสารการสอนทุกขั้นตอน ($p < .001$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า และระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า มีการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า

การติดตามและประเมินตนเอง พบว่า นักศึกษามีการปฏิบัติเกี่ยวกับการติดตามและประเมินตนเองโดยการตรวจสอบตนเองว่า ได้ศึกษาเอกสารการสอนตามตารางเวลาที่กำหนด ($p < .001$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า และระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า

กลวิธีการศึกษด้วยตนเอง พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมต่างกัน มีการปฏิบัติตามกลวิธีการศึกษด้วยตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 10 วิธี ได้แก่

- 1) การทำสมาธิก่อนศึกษาเอกสารการสอน ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบรายคู่พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า
- 2) การอ่านเอกสารการสอนเมื่อคิดว่าพร้อม ($p < .01$) เมื่อเปรียบเทียบรายคู่พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับอนุปริญญาตรีหรือเทียบเท่า และระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า
- 3) การหาเวลาว่างในแต่ละวันให้ได้เท่ากับจำนวนชั่วโมงที่มหาวิทยาลัยกำหนด แล้วอ่านให้ได้ไม่น้อยกว่ากำหนด ($p < .001$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า และระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า
- 4) การทำภารกิจประจำวันให้เสร็จโดยเร็วแล้วจึงศึกษาเอกสารการสอนเพื่อคลายความกังวลเรื่องงาน ($p < .001$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า และระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า
- 5) การปิดหนังสือแล้วพยายามทบทวนเรื่องทั้งหมดเมื่อศึกษาครบแต่ละหน่วยแล้ว ($p < .01$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า และระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า และระดับมัธยมศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า
- 6) การหาค่าจำกัดความหรือใจความสำคัญในแต่ละย่อหน้าแล้วจดบันทึกหรือขีดเส้นใต้ไว้ ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า
- 7) การจับคู่กับเพื่อนนักศึกษาโดยทำบทสรุปเพื่อตอบคำถามในเอกสารการสอนร่วมกัน ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า
- 8) การเอาจำนวนหน้าทั้งหมดของเอกสารการสอนมารวมกันแล้วเฉลี่ยหาจำนวนหน้าที่จะอ่านในแต่ละวันที่เหลืออยู่ ($p < .01$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า และระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า

9) การหยุดทำงานหรือกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อทบทวนเอกสารการสอน ($p < .01$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า และระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า

10) การทบทวนเอกสารการสอนช่วงก่อนสอบ โดยอ่านเฉพาะที่จับต้นหักปลายหรือขีดเส้นใต้ไว้ ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับอนุปริญญาตรีหรือเทียบเท่า และระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเทียบเท่า

3.6 สาขาวิชา

เป็นการเปรียบเทียบวิธีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาต่างกัน ดังนี้

3.6.1 การศึกษาตามสื่อการสอนที่มหาวิทยาลัยจัดให้

พบว่า นักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาต่างกัน มีการศึกษาตามสื่อการสอนที่มหาวิทยาลัยจัดให้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้

การศึกษาจากเอกสารการสอนและแบบฝึกปฏิบัติ ได้แก่ การใช้เวลาในการอ่านเอกสารการสอน แต่ละชุดวิชา ($p < .01$) ช่วงเวลาในการอ่านเอกสารการสอน ($p < .01$) ความถี่ของการอ่านเอกสารการสอน ($p < .01$) ปริมาณเนื้อหาของเอกสารการสอน ($p < .01$) สถานที่ที่ใช้ในการอ่านเอกสารการสอน ($p < .01$) กิจกรรมที่ร่วมกระทำขณะอ่านเอกสารการสอน ($p < .01$) และการทำแบบฝึกปฏิบัติประจำชุดวิชา ($p < .05$)

การศึกษาจากการเข้ารับการสอนเสริม ได้แก่ การเข้ารับการสอนเสริม ($p < .01$)

การศึกษาจากการเข้ารับการฝึกเสริมทักษะหรือประชุมเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ การเตรียมตัวก่อนเข้ารับการฝึกเสริมทักษะหรือประชุมเชิงปฏิบัติการ ($p < .01$)

3.6.2 การปฏิบัติกิจกรรมประจำวันระหว่างการเรียน

พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของการเปลี่ยนแปลงระดับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันของนักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาต่างกัน 2 กิจกรรม ได้แก่

1) การติดตามข่าวสารต่าง ๆ ($p < .001$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชารัฐศาสตร์ มีระดับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาสาขาวิชานิเทศศาสตร์และสาขาวิชานิติศาสตร์

2) การดูโทรทัศน์หรือฟังวิทยุเพื่อความบันเทิง ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาศิลปศาสตร์มีระดับการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

3.6.3 การศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา

พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาต่างกันมีการศึกษาด้วยตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในด้านของกระบวนการศึกษาด้วยตนเองและกลวิธีการศึกษาด้วยตนเอง ดังนี้

กระบวนการศึกษาด้วยตนเอง พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาต่างกันมีระดับการปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้

การวางแผนการศึกษา ได้แก่

1) การจัดตารางเวลาเรียนล่วงหน้าว่าจะอ่านเอกสารการสอนในวันและเวลาใดบ้าง ($p < .001$) เมื่อเปรียบเทียบรายคู่พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชารัฐศาสตร์ มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาวิทยาการจัดการ

2) การวางแผนเวลาสำหรับฟังรายการวิทยุ ชมรายการโทรทัศน์ และเข้ารับการสอนเสริม โดยดูจากตารางออกอากาศและตารางสอนเสริมของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบรายคู่พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพและสาขาวิชาวิทยาการจัดการ

3) การบันทึกโครงสร้างของหลักสูตรที่จะต้องศึกษาไว้ในระเบียบขุดวิชาที่ลงทะเบียนเรียน (มสธ.17) ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ และสาขาวิชานิติศาสตร์ มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์

การปฏิบัติตนในการศึกษาตามแผนที่กำหนด ได้แก่

1) การอ่านเอกสารการสอนอย่างต่อเนื่องตามเวลาที่กำหนด ($p < .001$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชารัฐศาสตร์ มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพและสาขาวิชาวิทยาการจัดการ และนักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษสาขาวิชาวิทยาการจัดการ

2) การศึกษาเอกสารการสอนโดยปฏิบัติตามคำแนะนำและวิธีการศึกษาในเอกสารการสอนทุกขั้นตอน ($p < .001$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ และสาขาวิชารัฐศาสตร์ มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาวิทยาการจัดการ

การจัดสภาพแวดล้อมของการศึกษา ได้แก่ การจัดเก็บเอกสาร หลักฐานการลงทะเบียนเรียน หลักสูตรการศึกษา รวมทั้งใบแจ้งผลสอบไว้เป็นระเบียบ เพื่อสามารถค้นหาหรือตรวจสอบได้สะดวก ($p < .001$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ และนักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษสาขาวิชานิติศาสตร์

การติดตามและประเมินตนเอง ได้แก่

1) การทำบันทึกผลการสอบลงในแบบ มสธ.17 และตรวจสอบความก้าวหน้าการเรียนเสมอ ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์

2) การทำแบบประเมินผลตนเองหลังเรียนเพื่อทราบความก้าวหน้าในการเรียนอยู่เสมอ ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาสาขาวิชาวิทยาการจัดการ

กลวิธีการศึกษาด้วยตนเอง พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาต่างกันมีการปฏิบัติตามกลวิธีการศึกษาด้วยตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 8 วิธี ได้แก่

1) การทำสมาธิก่อนศึกษาเอกสารการสอน ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่านักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ

2) การหาเวลาว่างในแต่ละวันให้ได้เท่ากับจำนวนชั่วโมงที่มหาวิทยาลัยกำหนด แล้วอ่านให้ได้ไม่น้อยกว่าที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชกำหนด ($p < .001$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชารัฐศาสตร์มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ

3) การพยายามหาส่วนที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันขณะศึกษาเอกสารการสอน ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาวิทยาการจัดการ

4) การหาคำจำกัดความหรือใจความสำคัญในแต่ละย่อหน้า ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชารัฐศาสตร์มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์

5) การจับคู่กับเพื่อนนักศึกษาโดยทำบทสรุปเพื่อตอบคำถามในเอกสารการสอนร่วมกัน ($p < .001$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

6) การจับกลุ่มกับเพื่อนเพื่ออภิปรายประเด็นต่าง ๆ ตามเอกสารการสอน ($p < .001$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์มีระดับปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาสาขาวิชาวิทยาการจัดการ นิเทศศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

7) การพยายามเป็นผู้ทบทวนให้เพื่อนเพื่อเป็นการทดสอบความรู้ตนเอง ($p < .01$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชารัฐศาสตร์มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาศิลปศาสตร์

8) การทบทวนเอกสารการสอนโดยเพื่อนหรือผู้รู้ทบทวนให้ ($p < .05$) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์มีระดับการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาสาขาวิชาวิทยาการจัดการ

ตอนที่ 4 เสนอแนวคิดในการพัฒนาวิธีการศึกษาด้วยตนเองเพื่อผลสำเร็จในการเรียนของนักศึกษา

จากการรวบรวมข้อมูลทั้งแบบสอบถามและการจัดสนทนากลุ่ม นักศึกษาได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาวิธีการศึกษาด้วยตนเองเพื่อผลสำเร็จในการเรียน สรุปลงจากความคิดเห็นส่วนใหญ่ของนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามและเข้าสนทนากลุ่มได้ดังนี้

1. การดำเนินกิจกรรมประจำวัน เห็นว่าควรปรับกิจกรรมประจำวัน โดยการแบ่งเวลาส่วนหนึ่งให้การศึกษารุ่งรีบทำกิจกรรมประจำวันให้เสร็จโดยเร็ว และควรลดกิจกรรมประจำวันที่ไม่จำเป็นลงไป

2. การใช้เวลาในการศึกษา เห็นว่า ควรศึกษาโดยมีการวางแผนการศึกษาจัดแบ่งเวลาให้เป็นระบบ โดยจัดทำเป็นตารางการศึกษาที่แน่นอน และปฏิบัติตามอย่างสม่ำเสมอ และเห็นว่าควรศึกษาเวลาใดก็ได้ที่ว่างหรือพร้อม

3. การศึกษาตามสื่อที่มหาวิทยาลัยจัดให้ เห็นว่า ควรศึกษาสื่อทุกอย่างให้ครบ และติดตามอย่างสม่ำเสมอทุกชั้นตอน ควรศึกษาสื่อทุกอย่างให้มากที่สุด และเห็นว่าควรศึกษาเอกสารการสอนและทำความเข้าใจเฉพาะวัตถุประสงค์เป็นหลัก

4. กลวิธีการศึกษาด้วยตนเอง นักศึกษาได้ให้ความคิดเห็นมากมายซึ่งผู้วิจัยพอจะสรุปแยกเป็นแนวทางได้ทั้งสิ้น 7 แนวทาง ดังนี้

แนวทางแรก เกี่ยวกับทักษะการอ่าน โดยเห็นว่า ควรอ่านแล้วจดบันทึกสาระสำคัญไว้ ทำเครื่องหมายหรือขีดข้อความสำคัญขณะอ่าน การอ่านอย่างมีขั้นตอน ได้แก่ หาขอบเขตของเนื้อหาก่อนเรียนจากการทำแบบฝึกปฏิบัติก่อนเรียน ศึกษาตามขั้นตอนที่ระบุไว้ในเอกสารการสอน แบ่งระยะเวลาการอ่านออกเป็นช่วง ๆ อ่านแบบวิเคราะห์จับใจความ จำเฉพาะประเด็นสำคัญ อ่านเน้นจับใจความให้เข้าใจมากกว่าการจำ อ่านวัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วยหรือตอนแล้วหาคำตอบให้ได้หากไม่ได้ต้องทบทวนใหม่โดยละเอียด อ่านเอกสารการสอนทันทีที่ได้รับโดยอ่านต่อเนื่องให้ครบทุกหน่วยอย่างสม่ำเสมอ การอ่านให้มากและนึกว่าได้อะไรจากการอ่าน อ่านแนวคิดของเรื่องแล้วทำความเข้าใจในหน่วยที่อ่านเพื่อขยายความเข้าใจในแนวคิดนั้น

แนวทางที่สอง เกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจ โดยการตั้งคติประจำใจเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน ตั้งเป้าหมายในการอ่านเพื่อให้ได้ความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม ตั้งเป้าหมายในการเรียนหรืออ่านแล้วปฏิบัติตนให้ได้และให้รางวัลกับตนเองเมื่อทำตามเป้าหมายหรือสอบได้

แนวทางที่สาม เกี่ยวกับการควบคุมตนเอง ได้แก่ มีความมุ่งมั่นและตั้งใจในสิ่งที่ทำ มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร ไม่ท้อแท้เมื่อสอบตก พร้อมทั้งประเมินตนเองเพื่อหาจุดบกพร่อง มีความรับผิดชอบ และมีวินัยในตนเอง ทบทวนบทเรียนเสมอ

แนวทางที่สี่ เกี่ยวกับการหาความรู้เพิ่มเติม ได้แก่ หาหนังสือหรือติดตามข่าวสารต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเอกสารการสอนมาอ่านเพิ่มเติม หากความรู้เพิ่มเติมโดยการไป มุม มสธ.

แนวทางที่ห้า เกี่ยวกับการใช้สื่อเสริมที่มหาวิทยาลัยจัดให้ ได้แก่ การเข้ารับการสอนเสริมทุกครั้ง การใช้สื่อให้ครบถ้วน

แนวทางที่หก เกี่ยวกับการอาศัยบุคคลอื่นช่วยแนะนำความรู้ให้ ได้แก่ สอบถามผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง แลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนร่วมเรียนวิชาเดียวกัน

แนวทางที่เจ็ด เกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมทางใจและกาย ได้แก่ ทำจิตให้ว่าง ผีอกสมาธิ ก่อนการศึกษาทำให้มีความสุขไม่วิตกกังวล ออกกำลังกาย พักผ่อนให้เพียงพอและทำจิตให้ร่าเริง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยดังได้เสนอมาแล้วในขั้นต้น สามารถนำประเด็นที่สำคัญมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาวิถีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่ง ประกอบด้วยการศึกษาจากสื่อการสอนที่มหาวิทยาลัยจัดให้ การใช้เวลาในการศึกษา การปฏิบัติกิจกรรมประจำวันระหว่างการศึกษา และกลวิธีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา

การศึกษาจากสื่อการสอนที่มหาวิทยาลัยจัดให้ ได้แก่

การศึกษาจากเอกสารการสอนและแบบฝึกปฏิบัติ จากผลการวิเคราะห์พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้เอกสารการสอนและแบบฝึกปฏิบัติประจำชุดวิชาโดยมีการใช้เวลาในการอ่านเอกสารการสอนในแต่ละชุดวิชา 6 ชั่วโมงต่อสัปดาห์หรือมากกว่า ศึกษาช่วงกลางคืนก่อนนอน โดยมีลักษณะการอ่านเอกสารการสอนที่ไม่แน่นอนแล้วแต่โอกาส และศึกษาคนเดียว ซึ่งสอดคล้องกับระบบการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยที่กำหนดให้ใช้สื่อเอกสารการสอนเป็นสื่อหลัก (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2531) และสอดคล้องกับวิธีการศึกษาของมหาวิทยาลัยที่แนะนำให้นักศึกษาควรกำหนดไว้ว่าควรศึกษาให้ได้หน่วยละ 6 ชั่วโมงต่อชุดวิชา และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุนันท์ นิลบุตร (2533) ที่พบว่านักศึกษาโดยส่วนรวมมีการใช้เอกสารการสอนโดยการใช้ปฏิบัติทุกครั้ง และมีการใช้แบบฝึกปฏิบัติประจำชุดวิชาด้วย และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของหน่วยวิจัยสถาบันและสารสนเทศร่วมกับฝ่ายแนะแนวการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2532) พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ศึกษาเอกสารการสอนตามลำพังและจากผลการวิจัยพบว่านักศึกษาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ประกอบอาชีพแล้ว จึงทำให้นักศึกษามีลักษณะการอ่านที่ไม่แน่นอนแล้วแต่โอกาส ซึ่ง Horock (1984) ได้ให้เหตุผลว่า ทั้งนี้เพราะ เอกสารการสอนสามารถบรรจุเนื้อหาสาระได้จำนวนมากภายในรูปเล่มที่กระชับรัดกุมสะดวกต่อการนำมาใช้ ไม่ว่าจะอยู่ที่ใด

การศึกษาจากการรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียง พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้รับฟังเลย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของมนต์ผกา เกียรติภักติกุล (2535) พบว่า นักศึกษาไม่ได้รับฟัง และผลการวิจัยของวิรุทธ บุญยะโวโรจน์ (2528) ซึ่งให้เหตุผลว่าส่วนใหญ่ที่ไม่สามารถรับฟังได้เพราะไม่มีเวลาดัง ต้องทำงานหรือกิจกรรมอื่นที่ไม่สามารถรับฟังได้ในเวลานั้น เวลาออกอากาศรายการอยู่ในช่วงของการทำงานและมักรับฟังไม่ชัดเจนหรือรับฟังไม่ได้

การศึกษาจากการรับชมรายการวิทยุโทรทัศน์ พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้รับชมเลย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของมนต์ผกา เกียรติภักติกุล (2535) พบว่า นักศึกษาไม่ได้รับชม และผลการวิจัยของวิรุทธ บุญยะไวโรจน์ (2528) ซึ่งให้เหตุผลว่าส่วนใหญ่ที่ไม่สามารถรับชมได้เพราะไม่มีเวลว่าง ต้องทำงานหรือกิจกรรมอื่นที่ไม่สามารถรับชมได้ในเวลานั้น การรับภาพและเสียงไม่ค่อยชัดเจนหรือรับชมไม่ได้

การเข้ารับการสอนเสริม พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการสอนเสริมเลย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุจิตรา จันทร์สว่าง (2527) พบว่า นักศึกษาศึกษาจากสื่ออื่น ๆ ซึ่งไม่ใช่เอกสารการสอนน้อยมาก และจากผลการวิจัยของจิรัรัตน์ แยมกลิ่นฟุ้ง และคณะ (2532) พบว่า สาเหตุส่วนใหญ่ของนักศึกษาที่ไม่มาเข้ารับการสอนเสริมมาจากนักศึกษาไม่มีเวลว่าง และสามารถทำความเข้าใจเอกสารการสอนได้ด้วยตนเอง

การไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ณ มุม มสธ. พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่เคยไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ณ มุม มสธ. เลย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุจิตรา จันทร์สว่าง (2527) พบว่านักศึกษากลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ ไม่ไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ณ มุม มสธ. เลย

การเข้ารับการฝึกเสริมทักษะหรือประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า นักศึกษาที่เคยเข้ารับการฝึกส่วนใหญ่มีการเตรียมตัวโดยศึกษาเอกสารการสอนล่วงหน้า ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะการปฏิบัติตนก่อนเข้ารับการฝึกเสริมทักษะหรือประชุมเชิงปฏิบัติการ ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2537) โดยแนะนำว่า นักศึกษาควรศึกษาเอกสารการสอนล่วงหน้าก่อนเข้ารับการฝึกปฏิบัติเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมด้านความรู้ก่อนเข้ารับการฝึกทักษะต่อไป

การใช้เวลาในการศึกษา พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้เวลาศึกษาช่วง 20.01-24.00 น. ทั้งในวันหยุดและวันทำงาน จะเห็นได้ว่านักศึกษาใช้เวลาในการศึกษาช่วงกลางคืนก่อนนอน ทั้งนี้โดยทั่วไปแล้วนักศึกษาส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัยเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพแล้ว จึงมีเวลาที่ใช้สำหรับการศึกษาคือช่วงหลังเลิกงานแล้ว ดังข้อสรุปจากการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการใช้เวลาในการศึกษา ซึ่งผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเห็นว่าส่วนใหญ่ ศึกษาเมื่อมีเวลว่างหรือพร้อมและปลอดจากภารกิจต่าง ๆ แล้ว

การปฏิบัติกิจกรรมประจำวันในระหว่างการศึกษา พบว่าเมื่อนักศึกษาสมัครเข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชแล้ว นักศึกษามีการเปลี่ยนแปลงระดับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน โดยปฏิบัติน้อยลงไปกว่าเดิม ได้แก่ การอ่านหนังสือประเภทนิตยสารบันเทิง การไปร่วมสังสรรค์กับเพื่อน การไปงานเลี้ยงหรืองานสมาคม การชมโทรทัศน์หรือฟังวิทยุเพื่อความบันเทิง การนอนหรือการพักผ่อน และการไปเที่ยว ณ สถานที่ต่าง ๆ นั้น เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพักผ่อนและบันเทิง ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมที่มีความจำเป็นน้อยกว่ากิจกรรมอื่น นักศึกษาจึงอาจจะลดเวลาจากการใช้กิจกรรมเหล่านี้มาใช้ในการศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งจากการสนทนากลุ่มพบว่า นักศึกษาให้เหตุผลว่าต้องลดเวลาในกิจกรรมที่ไม่จำเป็นลงไปบ้าง เพื่อใช้เวลาในการศึกษาแทน นอกนั้นกิจกรรม อื่น ๆ ที่เคยปฏิบัติเป็นประจำวันนักศึกษาเห็นว่ากระทำได้ตามปกติหรือเท่าเดิม ซึ่งสอดคล้องกับสุนทร สุนันท์ชัย (2532) ได้กล่าวถึงรากฐานทางปรัชญาของการศึกษาตลอดชีวิตในเรื่องของการศึกษากับความเปลี่ยนแปลงว่าจำเป็นต้องควบคุมการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้เป็นไปอย่างเหมาะสม ไม่ให้เกิดผลกระทบในทางเสียหาย

การศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา ในส่วนของกระบวนการศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งประกอบด้วย การวางแผนการศึกษา การปฏิบัติตนในการศึกษาตามแผนที่กำหนด การจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษา การติดตามและประเมินตนเอง นักศึกษามีการปฏิบัติในระดับปานกลางถึงมากในทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับ Merriam and Caffarella (1991) ได้กล่าวไว้ในส่วนของการศึกษาด้วยตนเองว่า ผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบในการเรียนของตนเองเป็นหลัก โดยเป็นผู้วางแผนการเรียน คิดหาวิธีเรียน การปฏิบัติตนในการเรียน ทั้งที่เป็นกิจกรรมการเรียน การฝึกปฏิบัติ การใช้เวลาเรียน สถานที่และสภาพแวดล้อมทางการเรียน รวมทั้งประเมินการเรียนรู้ของตนเอง

กลวิธีการศึกษาด้วยตนเอง นักศึกษามีการปฏิบัติในระดับมากได้แก่ การอ่านเอกสารการสอนเมื่อคิดว่าพร้อม การพยายามหาส่วนที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันขณะศึกษาเอกสารการสอน การหาค่าจำกัดความหรือใจความสำคัญในแต่ละย่อหน้า การหาค่าจำกัดความในแต่ละย่อหน้าแล้วจดบันทึกหรือขีดเส้นใต้ไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ ทฤษฎีของ Knowles (1975) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยตนเองส่วนหนึ่งว่าผู้เรียนสามารถสร้างเป้าหมายในการเรียนรู้ เลือกและกระทำวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมด้วยตนเอง และ Tough (1979) ได้กล่าวไว้ว่าบุคคลมีความสามารถในการนำตนเองเพื่อให้ตนเองสามารถศึกษาด้วยตนเองได้ ด้วยการกำหนดสาระความรู้และทักษะที่จะเรียนรู้ และทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบ (Discovery Learning) ของ Jerome E. Bruner โดยมีความเชื่อว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้ประมวลข้อมูลข่าวสารจากการที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีนี้สามารถเกิดขึ้นได้จากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จะเป็นการกระตุ้นให้รู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเองและจะช่วยให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเองและจำได้นาน

2. การเปรียบเทียบวิธีการศึกษาด้วยตนเอง จำแนกตามตัวแปรเพศ ภูมิภาค ภาครับผิดชอบต่อครอบครัว อาชีพ วุฒิการศึกษาเดิม และสาขาวิชา โดยวิเคราะห์ตามการใช้สื่อการสอนที่มหาวิทยาลัยจัดให้ การปฏิบัติกิจกรรมประจำวันในระหว่างการศึกษา และการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา ผลจากการเปรียบเทียบพอสรุปเพื่ออภิปรายได้ดังนี้

2.1 การศึกษาตามสื่อการสอนที่มหาวิทยาลัยจัดให้ พบว่า การศึกษาจากสื่อต่าง ๆ ได้แก่ การศึกษาจากเอกสารการสอนและแบบฝึกปฏิบัติ การศึกษาจากรายการวิทยุกระจายเสียงประจำชุดวิชา การศึกษาจากรายการวิทยุโทรทัศน์ประจำชุดวิชา การเข้ารับการสอนเสริม การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ณ มุม มสธ. และการฝึกเสริมทักษะและการอบรมเข้ม เมื่อเปรียบเทียบแล้วพบว่า ลักษณะการศึกษาจากสื่อต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับตัวแปรเพศ ภูมิภาค ภาครับผิดชอบต่อครอบครัว วุฒิการศึกษาเดิม อาชีพ และสาขาวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาจากเอกสารการสอนและแบบฝึกปฏิบัติซึ่งเป็นสื่อหลักมีความสัมพันธ์กับตัวแปรข้างต้นมากที่สุด แสดงว่า นักศึกษาศึกษาด้วยตนเองจากเอกสารการสอนและแบบฝึกปฏิบัติเป็นสื่อหลัก ซึ่งการศึกษาด้วยตนเองนี้เป็นการศึกษาในสภาพที่อิสระในแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับลักษณะความแตกต่างตามตัวแปรที่เกี่ยวข้องของแต่ละบุคคล กล่าวคือ นักศึกษาแต่ละบุคคลจะศึกษาด้วยตนเองที่สอดคล้องกับลักษณะเพศของตน ภูมิภาคที่อยู่ขณะศึกษา ภาครับผิดชอบต่อครอบครัวของตน วุฒิการศึกษาเดิม อาชีพที่ประกอบ และสาขาวิชาที่ศึกษาอยู่ ดังจะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับชัยยงค์ พรหมวงศ์ และสุมาลี สังข์ศรี (2534) ซึ่งได้กล่าวถึงแนวการจัดการศึกษาทางไกลที่มุ่งจัดการศึกษาเพื่อสนองตอบต่อความต้องการทางการศึกษาของสังคมซึ่งประกอบด้วยบุคคลที่มีความหลากหลายทั้งทางด้านอายุ เพศ ภูมิภาค ค่าใช้จ่าย

ในการศึกษา ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ความต้องการพัฒนาความรู้และปรับวิถีฐานะ และสภาพการดำเนินชีวิต ในสังคมปัจจุบัน จึงทำให้นักศึกษามีลักษณะการศึกษาจากสื่อที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิงตามลักษณะตัวแปรของแต่ละบุคคล

2.2 กิจกรรมประจำวันระหว่างการศึกษา จากการเปรียบเทียบกิจกรรมประจำวันระหว่างการศึกษา พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงระดับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันระหว่างการศึกษาตามตัวแปรเพศ 5 กิจกรรม ภูมิภาค 1 กิจกรรม อาชีพ 7 กิจกรรม ภาระรับผิดชอบต่อครอบครัว 7 กิจกรรม วุฒิการศึกษาเดิม 6 กิจกรรม และสาขาวิชาที่ศึกษา 4 กิจกรรม ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่ากิจกรรมทางวิชาการมีระดับการเปลี่ยนแปลงตามตัวแปรเพศมากที่สุด ได้แก่ การอ่านหนังสือวิชาการ การชมรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา การติดตามข่าวสารต่าง ๆ และการไปหาแหล่งวิทยาการ ขณะเดียวกันการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันทางด้านครอบครัวมีระดับการเปลี่ยนแปลงตามตัวแปรภาระรับผิดชอบต่อครอบครัวเพียงตัวแปรเดียว ได้แก่ การปฏิบัติภารกิจประจำวันต่อบุคคลในครอบครัว การสนทนากับบุคคลในครอบครัว การทำกิจกรรมร่วมกับบุคคลในครอบครัว และการร่วมปรึกษาและแก้ไขปัญหาในครอบครัว และกิจกรรมทางด้านสังคมมีระดับการเปลี่ยนแปลงตามตัวแปรวุฒิการศึกษาเดิม มากที่สุด ได้แก่ การไปร่วมสังสรรค์กับเพื่อน การไปเที่ยวกับเพื่อน และการไปงานเลี้ยงหรืองานสมาคม และกิจกรรมส่วนตัวมีระดับการเปลี่ยนแปลงที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิงตามตัวแปรอาชีพ ได้แก่ การไปทำบุญหรือร่วมพิธีทางศาสนา การนอนหรือการพักผ่อน การชมโทรทัศน์หรือการฟังวิทยุเพื่อความบันเทิง และ การไปเที่ยว ณ สถานที่ต่าง ๆ จากผลการวิจัยพอสรุปและอภิปรายตัวแปรที่เกี่ยวข้องตามข้อสังเกตได้ดังนี้

ตัวแปรเพศ จากการเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า นักศึกษาเพศชายมีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงระดับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวันในด้านการอ่านหนังสือวิชาการ การชมโทรทัศน์และฟังวิทยุเพื่อการศึกษา การติดตามข่าวสารต่าง ๆ และการไปหาแหล่งวิทยาการเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ในระดับมากที่สุดกว่าการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาเพศหญิง ทั้งนี้เพราะนักศึกษาเพศชายและเพศหญิงมีบุคลิกภาพที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิงสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุจิตรา จันทร์สว่าง (2527) ที่พบว่ากลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาเพศชาย โดย มีการอ่านเอกสารการสอน ฟังรายการวิทยุประกอบชุดวิชา และศึกษาค้นคว้าหนังสืออื่นเพิ่มเติมมากกว่า

ตัวแปรภาระรับผิดชอบต่อครอบครัว จากการเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า นักศึกษาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวและรับผิดชอบครอบครัวทั้งหมดมีระดับการเปลี่ยนแปลงสูงกว่านักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวบางส่วนและไม่ต้องรับผิดชอบครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับกมล กล้าหาญ (2528) ซึ่งพบว่าสาเหตุการลาออกกลางคันของนักศึกษามาจากสภาพครอบครัว ด้านความพร้อมในการเรียนเนื่องมาจากนักศึกษามีเวลาว่างน้อยจนไม่สามารถเรียนได้ และจากการจัดสนทนากลุ่มยังพบว่าผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัวมีระดับของการเปลี่ยนแปลง กิจกรรมประจำวันมากกว่าโดยให้เหตุผลว่าต้องดูแลบุตรและครอบครัวทำให้ไม่สามารถมีเวลาศึกษาได้เพียงพอ

ตัวแปรอาชีพ จากการเปรียบเทียบรายคู่ ส่วนใหญ่พบว่า นักศึกษาที่มีอาชีพรับราชการมีระดับการเปลี่ยนแปลงสูงกว่าอาชีพอื่น ซึ่งตามธรรมชาติของอาชีพรับราชการจะมีเวลาของการทำงานที่แน่นอน มีวันหยุดที่แน่นอน เมื่อเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยจึงต้องนำเวลาว่างซึ่งเคยเป็นเวลาพักผ่อนหรือเวลาสังสรรค์ไปใช้ในการศึกษา ด้วยตนเอง จึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในกิจกรรมทางสังคมมากกว่าอาชีพอื่น

ตัวแปรวุฒิการศึกษาเดิม จากการเปรียบเทียบรายคู่ นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีแนวโน้มของระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมในระดับคงที่ ในขณะที่วุฒิอื่นที่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรีมีแนวโน้มในการปฏิบัติที่น้อยลง ซึ่งเห็นได้ว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่ามีประสบการณ์ในการศึกษาระดับปริญญาตรีมาแล้ว จึงมีวิธีการศึกษาที่เหมาะสมและปรับตัวได้ดีกว่าผู้ที่มีวุฒิการศึกษาเดิมต่ำกว่าระดับปริญญาตรีที่ยังไม่มีประสบการณ์ในการศึกษาระดับปริญญาตรี

2.3 การศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการศึกษาด้วยตนเอง และกลวิธีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา จากผลการวิจัยพอสรุปและอภิปรายได้ดังนี้

1) **กระบวนการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา** ซึ่งประกอบด้วยการวางแผนการศึกษา การปฏิบัติตนในการศึกษาตามแผนที่กำหนด การจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษา การติดตามและประเมินตนเอง

เพศ เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ จึงเป็นที่น่าสังเกตได้ว่านักศึกษาเพศชายมีการปฏิบัติในการวางแผนการศึกษาสูงกว่านักศึกษาเพศหญิง กล่าวคือ นักศึกษาชายมีการวางแผนการศึกษาด้วยตนเองสูงกว่า นักศึกษาหญิงซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของประโยชน์ คุปต์กาญจนกุล (2525) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับแบบการเรียนของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า นิสิตชายมีแบบการเรียนในทางอิสระสูงกว่านิสิตหญิง และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของจำเนียร แสงสว่าง (2518) ที่พบว่า นิสิตเพศชายมีความคิดเสรีนิยมมากกว่านิสิตเพศหญิง กล่าวคือ นิสิตชายชอบคิดด้วยตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดเสรีนิยม และชอบการเรียนด้วยตนเองมากกว่านิสิตหญิง และในส่วนของ การจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษา พบว่า นักศึกษาเพศหญิงมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษาโดยการจัดเก็บเอกสาร หลักฐานการลงทะเบียนเรียน หลักสูตรการศึกษา รวมทั้งใบแจ้งผลสอบไว้เป็นระเบียบ เพื่อสามารถค้นหาหรือตรวจสอบได้สะดวก สูงกว่านักศึกษาเพศชาย ซึ่งการปฏิบัติด้านนี้ เป็นไปตามลักษณะบทบาททางเพศ (Sex Role Identity) ของเพศหญิงและเพศชาย โดยเพศชายและเพศหญิงมีความแตกต่างกันของพฤติกรรมที่แสดงออกในด้านบทบาทที่เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม (ถวิล ธาราโภชน์, 2526)

ภูมิลำเนา เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่เห็นได้ว่า นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดมีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนการศึกษา การปฏิบัติตนในการศึกษาตามแผนที่กำหนด และการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษา สูงกว่านักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่านักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดมีสภาพความเป็นอยู่ สภาพสังคม และสภาพการจราจรที่แตกต่างจากนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครอย่างเห็นได้ชัด ได้แก่สภาพการจราจรซึ่งในกรุงเทพมหานครมีสภาพการจราจรที่ติดขัด การเดินทางไปในสถานที่ต่าง ๆ ไม่สะดวกและต้องเสียเวลาในการเดินทางเป็นอย่างมากจึงอาจเห็นได้ว่านักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครอาจมีเวลาในการศึกษาตามกระบวนการศึกษาด้วยตนเองน้อยกว่า

การรับผิดชอบต่อครอบครัว เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่พบว่านักศึกษาที่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวทั้งหมด ปฏิบัติสูงกว่านักศึกษาที่เป็นสมาชิกครอบครัวที่รับผิดชอบครอบครัวบางส่วนและไม่ต้องรับผิดชอบครอบครัวในเรื่องของการวางแผนการศึกษาและการปฏิบัติตนตามแผนการศึกษาที่กำหนด จะเห็นได้ว่าผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้ที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวอยู่แล้ว ดังนั้น เมื่อต้องศึกษาด้วยตนเองจึงสามารถปฏิบัติตามกระบวนการศึกษาด้วยตนเองในด้านการวางแผนการศึกษาและการปฏิบัติตนตามแผนการศึกษา

ได้สูงกว่านักศึกษาที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าครอบครัว ดังทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Androgogy) ซึ่ง Knowles มีความเชื่อว่าเมื่อบุคคลมีวุฒิภาวะจะมีความพร้อมที่จะเพิ่มผลผลิตของความรู้ ที่เป็นการพัฒนาตนเองและจะมีแนวโน้มที่จะทำตามสิ่งจูงใจภายในตนเองมากกว่าสิ่งจูงใจภายนอก

วุฒิการศึกษาสูงสุด เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่เห็นได้ว่า นักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับต่ำกว่าปริญญาตรีมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนการศึกษา การปฏิบัติตนในการศึกษาตามแผนที่กำหนด การติดตามและประเมินตนเองสูงกว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า ซึ่งเห็นได้ว่านักศึกษาที่มีวุฒิการศึกษาเดิมระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่ามีประสบการณ์ในการศึกษาระดับปริญญาตรีมาแล้วจึงไม่เคร่งครัดต่อกระบวนการในการศึกษาด้วยตนเองเท่าใดนัก ซึ่ง สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน (2526) และ สุรางค์ โค้วตระกูล (2533) กล่าวไว้สอดคล้องกันว่า การเรียนรู้ของผู้ที่ศึกษาด้วยตนเองเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกหัดของแต่ละบุคคล หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการที่ผู้เรียนปรับตนเองเพื่อตอบสนองสิ่งเร้า เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

สาขาวิชาที่ศึกษา เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายคู่ พบว่า ในด้านการวางแผนการศึกษาและด้านการปฏิบัติตนในการศึกษาตามแผนที่กำหนด พบความแตกต่างที่น่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักศึกษาสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ รวมทั้งสาขาวิชาศึกษาศาสตร์และนิเทศศาสตร์ มีการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษสาขาวิชาวิทยาการจัดการ นิติศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพ ในด้านการจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษา พบว่า นักศึกษาสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ ศึกษาศาสตร์ คหกรรมศาสตร์ วิทยาการจัดการ มีการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพและนิติศาสตร์ และในด้านการติดตามและประเมินตนเอง พบว่า นักศึกษาสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์และศึกษาศาสตร์ มีการปฏิบัติสูงกว่านักศึกษสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพและนิติศาสตร์ ความแตกต่างนี้ Feldman และ Newcomb (1970) ได้ให้เหตุผลว่า เนื่องจากลักษณะของแต่ละสาขาวิชามีเนื้อหา วิธีสอน ระบบการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนที่ต่างกันออกไป ทำให้ลักษณะนักศึกษาแตกต่างกันตามสาขาวิชาที่ต่างกัน ผู้เรียนจึงมักจะแตกต่างกันในภูมิหลังและลักษณะส่วนตัว ดังเช่นที่ ราชพร บำรุงศรี (2535) ได้วิจัยพบว่า นักศึกษาที่เรียนต่างสาขาวิชากันมีแบบการเรียนที่แตกต่างกัน ซึ่งในส่วนของมหาวิทยาลัยในระบบเปิดอย่างมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ผู้ที่สมัครเข้าศึกษาในแต่ละสาขาวิชาจะต้องพิจารณาถึงความสนใจ ความถนัด บุคลิกภาพ ความสามารถทางวิชาการ พื้นความรู้ของตนเอง รวมทั้งลักษณะของอาชีพของตนให้สอดคล้องกับรายละเอียดของแต่ละสาขาวิชา (ฝ่ายแนะแนวการศึกษา. 2540)

นักศึกษาที่ศึกษาสาขาวิชาต่างกันมีการปฏิบัติตามการวางแผนการศึกษา การปฏิบัติตนตามแผนการศึกษาที่กำหนด การจัดสภาพแวดล้อมทางการศึกษา การติดตามและประเมินตนเองที่ต่างกันเนื่องจากมีแนวทางในการศึกษาในแต่ละสาขาวิชาที่แตกต่างกันตามศาสตร์แขนงความรู้สาขาวิชานั้น ๆ ดังเห็นได้จากข้อแนะแนวการศึกษาของฝ่ายแนะแนวการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2540) ที่กล่าวถึงแนวทางการเลือกสาขาวิชาที่ศึกษาที่ตรงกับความถนัด ความสนใจ บุคลิกภาพ ความสามารถทางวิชาการ พื้นความรู้เดิมของตนเอง ให้สอดคล้องกับรายละเอียดการศึกษาของแต่ละสาขาวิชา

2) **กลวิธีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา** เมื่อพิจารณาเฉพาะกลวิธีที่มีระดับการปฏิบัติมาก โดยเปรียบเทียบเป็นรายคู่แล้วพบข้อน่าสังเกต พบว่ามีความแตกต่างกันตามตัวแปรเพศ 7 วิธี ภูมิภาค 8 วิธี อาชีพ 5 วิธี ภาวะรับผิดชอบต่อครอบครัว 4 วิธี วุฒิการศึกษาเดิม 10 วิธี และสาขาวิชาที่ศึกษา 8 วิธี ซึ่งแสดงให้เห็นว่า นักศึกษาที่มีความแตกต่างกันสามารถเลือกใช้กลวิธีในการศึกษาด้วยตนเองที่คิดว่าเหมาะสมกับตนเองตามประสบการณ์และความสามารถ ที่จะช่วยให้ตนเองสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Merriam and Caffarella (1991) ที่กล่าวถึงการศึกษาด้วยตนเองว่า เป็นการศึกษาที่ผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบในการเรียนของตนเองเป็นหลัก โดยการวางแผนการเรียน คิดหาวิธีเรียน การปฏิบัติตนในการเรียน ทั้งเป็นกิจกรรมการเรียน การฝึกปฏิบัติ การจัดเวลาเรียน สถานที่และสภาพแวดล้อมทางการเรียน รวมทั้งประเมินการเรียนรู้ของตนเอง และสอดคล้องกับแนวคิดของ Candy (1991) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้เรียนมีอิสระในการจัดกิจกรรมการศึกษาด้วยตนเองเพื่อให้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของบทเรียน

แนวคิดในการพัฒนาวิธีการศึกษาด้วยตนเองเพื่อผลสำเร็จในการเรียนของนักศึกษา

จากข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ ทั้งที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของนักศึกษาและจากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยขอเสนอแนวคิดในการพัฒนาวิธีการศึกษาเพื่อผลสำเร็จในการเรียนด้วยตนเอง ทั้งในด้านของนักศึกษาและในด้านของมหาวิทยาลัย ดังนี้

ด้านนักศึกษา

เพื่อให้ศึกษามีแนวทางในการพัฒนาการศึกษาด้วยตนเองเพื่อผลสำเร็จในการศึกษาด้วยตนเองผู้วิจัยขอเสนอแนวทางที่นักศึกษาควรปฏิบัติในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับสื่อต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ดังนี้

1. การใช้สื่อ

นักศึกษาควรศึกษาสื่อต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยจัดให้ครบถ้วนทุกสื่อ ทั้งนี้จากข้อค้นพบที่ว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ศึกษาเพียงเฉพาะสื่อหลัก ซึ่งได้แก่ เอกสารการสอนและแบบฝึกปฏิบัติเป็นหลักเท่านั้น โดยศึกษาจากสื่อเสริมเป็นส่วนน้อย ซึ่งทำให้นักศึกษาอาจพลาดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่อาจส่งผลต่อการเรียนรู้เนื้อหาและผลสำเร็จของการศึกษาของนักศึกษาได้ ทั้งนี้ แม้ว่าเอกสารการสอนจะถูกกำหนดให้เป็นสื่อที่มีสาระของชุดวิชาที่ครบถ้วนก็ตาม แต่ก็ยังมีข้อจำกัดในเรื่องของการเป็นสิ่งเร้าที่ผู้เรียนตอบสนองได้ทางการอ่านเท่านั้น แต่ยังขาดการตอบสนองด้านการฟัง การดูภาพเคลื่อนไหว และการปฏิบัติ และยังมีข้อจำกัดอีกประการคือไม่สามารถปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยได้ในทันทีทันใด สื่อเสริมที่มีอยู่หลายชนิดที่นักศึกษาสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อได้ทั้งการฟัง การดูภาพเคลื่อนไหว และการปฏิบัติ ในอันจะช่วยเสริมหรือขยายความเข้าใจในเนื้อหาสาระเพิ่มขึ้นจากการอ่านเอกสารการสอน ดังที่ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2531) ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับบทบาทของสื่อแต่ละประเภทว่าสามารถใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่สอนและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ฉะนั้น การศึกษาจากสื่อหลายรูปแบบจะช่วยให้นักศึกษาเรียนรู้และพัฒนาตนเองเป็นผู้ไม่รู้อาจสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองโดยได้รับความรู้อย่างครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ

2. การใช้เวลาในการศึกษา

นักศึกษาควรใช้เวลาในการศึกษาต่อสัปดาห์อย่างน้อยวันละ 1-2 ชั่วโมงอย่างต่อเนื่องตลอดภาคการศึกษา โดยควรวางแผนและจัดตารางเวลาในการศึกษาที่แน่นอน ทั้งนี้เพราะการวางแผนการศึกษาจะช่วยให้นักศึกษารับว่า นักศึกษาจะต้องทำกิจกรรมการเรียนของตนเอง เมื่อไร อย่างไร ที่ไหน และที่สำคัญ นักศึกษาสามารถติดตามความคืบหน้าในการเรียนของตนเองได้ และสามารถปรับปรุงแผนหรือวิธีการของตนเองให้เหมาะสมได้ (อติวัฒน์ พรหมสา, 2533) เมื่อนักศึกษาสามารถศึกษาตามแผนการศึกษาได้อย่างต่อเนื่องตลอดภาคการศึกษา จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าเร่งศึกษาในช่วงปลายภาคการศึกษา ตามหลักการเรียนรู้ที่ว่า การเรียนทีละเล็กละน้อยแต่เรียนบ่อย ๆ ได้ผลดีกว่าการเรียนครั้งละมาก ๆ ดังที่ปริชา ช้างขวัญยืน (2534) ได้ยกผลการทดลองคลาสสิกของ Ebbinghaus ที่พบว่า การจำครั้งละเล็กละน้อยแต่จำบ่อย ๆ ได้ผลดีกว่าการจำครั้งละมาก ๆ แล้วทิ้งไปนาน ๆ ซึ่งนำมาสู่ข้อแนะนำในการเลือกเวลาในการอ่านหนังสือว่า เมื่ออ่านหนังสือในตอนค่ำแล้วควรเข้านอน แล้วตื่นขึ้นมาทบทวนอีกครั้งในตอนเช้า จะช่วยให้จำได้ดี

3. การควบคุมตนเอง

นักศึกษาควรฝึกให้มีการควบคุมตนเองในการศึกษาด้วยตนเอง เพราะการศึกษาด้วยตนเอง บทบาทส่วนใหญ่ในการศึกษาจะอยู่ที่ตัวนักศึกษาเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการศึกษาของตนเอง ที่แตกต่างจากการศึกษาในระบบชั้นเรียนที่มีคณาจารย์เป็นผู้มีบทบาทส่วนใหญ่ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน การควบคุมตนเองจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาด้วยตนเอง (Hammond and Collins, 1991) หากนักศึกษขาดการควบคุมตนเองในการศึกษาด้วยตนเองอาจนำมาซึ่งปัญหาในการพัฒนาการศึกษาของตน (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2531) และมีผลการวิจัยของกมล กล้าหาญ (2527) ที่พบว่า ปัญหาการควบคุมตนเองเป็นสาเหตุสำคัญสาเหตุหนึ่งของการลาออกกลางคันของนักศึกษา ซึ่งอติวัฒน์ พรหมสา (2534) ได้แนะนำวิธีการฝึกการควบคุมตนเองแก่นักศึกษา โดยมีกระบวนการฝึกดังนี้ การฝึกการตั้งเป้าหมาย การควบคุมสิ่งเร้าหรือสภาพแวดล้อม การเตือนตนเอง การประเมินตนเอง และการให้รางวัลตนเอง

4. การฝึกทักษะทางการศึกษา

นักศึกษาควรฝึกทักษะการศึกษาที่จำเป็นต่อการศึกษาด้วยตนเอง ทักษะการศึกษางานอย่างเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาระดับต่าง ๆ เช่น การศึกษาวิชาทางคณิตศาสตร์หรือสถิติ นักศึกษาจำเป็นต้องมีทักษะในการคิดคำนวณพื้นฐานที่มีการฝึกฝนการคิดคำนวณอย่างแคล่วคล่อง การศึกษาวิชาทางภาษา จำเป็นต้องมีทักษะทางภาษาพื้นฐานที่เพียงพอต่อการศึกษาในขั้นสูง นอกจากนี้ การฝึกสมาธิ เป็นทักษะสำคัญในการเตรียมความพร้อมในการเรียนที่จะช่วยให้การเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังที่ได้มีผู้แนะนำทักษะการศึกษาที่จำเป็นสำหรับการศึกษามากมาย ทักษะ เช่น ทักษะการอ่านแบบต่าง ๆ ทักษะการจดบันทึก การฝึกสมาธิและความจำ (ปริชา ช้างขวัญยืน, 2534)

5. การศึกษาร่วมกับนักศึกษาอื่น ๆ

นักศึกษาควรได้มีโอกาสพบปะกับเพื่อนนักศึกษาในห้องถิ่นของตนในโอกาสต่าง ๆ จากข้อค้นพบที่ว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ศึกษาอยู่คนเดียวในขณะที่ในห้องถิ่นแต่ละห้องถิ่นมีนักศึกษามากมาย ทั้งที่สำเร็จการศึกษาไป

แล้วและที่กำลังศึกษาอยู่ ประกอบกับมหาวิทยาลัยได้สนับสนุนให้นักศึกษาแต่ละจังหวัดสามารถรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งเป็นชมรมนักศึกษาในแต่ละจังหวัดเพื่อช่วยเหลือกันทางด้านวิชาการ (ฝ่ายแนะแนวการศึกษา, 2534) ดังนั้น การพบปะเพื่อนักศึกษาจะเป็นโอกาสที่ดีที่จะได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างนักศึกษาด้วยกัน หรือนักศึกษากับบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว การได้พบปะกับเพื่อนักศึกษาจะช่วยเป็นกำลังใจ มีความรู้สึกไม่เหงา และมีที่พึ่งที่สามารถขอความช่วยเหลือได้ อีกทั้งยังเป็นบุคคลที่ช่วยสะท้อนให้เห็นความก้าวหน้าหรือกระตุ้นให้มีความก้าวหน้าในการเรียนได้ดี โอกาสที่นักศึกษาสามารถพบปะและทำความรู้จักมืออยู่มากมาย เช่น การเข้ารับการประชุมเทคนิคนักศึกษาใหม่ การเข้ารับการสอนเสริม การไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมที่ "มุม มสธ." หรือการเข้าร่วมกิจกรรมชมรมนักศึกษาในท้องถิ่นของตน

ด้านมหาวิทยาลัย

เพื่อให้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นมหาวิทยาลัยที่สามารถจัดการเรียนการสอนในระบบการศึกษาทางไกลที่เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนรู้ของนักศึกษา ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษา ดังนี้

1. การปรับปรุงสื่อการศึกษา

มหาวิทยาลัยควรมีการปรับปรุงสื่อที่ใช้ในการสอนทางไกลให้มีความทันสมัย มีความหลากหลาย และจูงใจให้นักศึกษาสามารถเลือกใช้สื่อได้มากขึ้นตามความเหมาะสม เพราะจากข้อค้นพบจากการวิจัยพบว่า นักศึกษาใช้สื่อหลักเป็นส่วนใหญ่ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การปรับปรุงสื่อจึงอาจทำได้ 2 แนวทางคือ ปรับปรุงวิธีการผลิตและรูปแบบการนำเสนอของสื่อชนิดเดิม และแนวทางที่สอง คือ การแสวงหาสื่อในรูปแบบอื่น ๆ ที่มหาวิทยาลัยยังไม่เคยใช้มาก่อน หรือมีตำราที่จะใช้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 การปรับปรุงวิธีการผลิตและรูปแบบการนำเสนอของสื่อ ได้แก่ เอกสารการสอน แบบฝึกปฏิบัติ เทปเสียง รายการวิทยุกระจายเสียง รายการวิทยุโทรทัศน์ และการสอนเสริม

1.1.1 เอกสารการสอน มหาวิทยาลัยควรพิจารณาปรับปรุงเนื้อหาและวิธีการนำเสนอเนื้อหาเนื่องจากปัจจุบัน ได้มีข้อค้นพบใหม่ทางวิชาการ รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดต่าง ๆ ไปจากเดิม ตามสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้น ภายในระยะเวลาเพียงไม่กี่ปีที่ใช้เอกสารการสอนแต่ละชุดวิชา เนื้อหาสาระในเอกสารการสอนบางส่วนอาจล้าสมัย ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางวิชาการ แต่เนื่องจากกระบวนการผลิตเอกสารการสอนของมหาวิทยาลัยใช้เวลาไม่ต่ำกว่า 1 ปี ผู้วิจัยจึงเสนอว่า มหาวิทยาลัยควรแยกเอกสารการสอนออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเป็นส่วนของทฤษฎีและหลักการ ข้อเท็จจริงของศาสตร์ที่มีความเปลี่ยนแปลงได้ยาก และอีกส่วนหนึ่ง เป็นส่วนเสริม (Supplement) ที่เป็นส่วนประกอบหรือขยายความทฤษฎี หลักการ หรือเสนอแนวทางการปฏิบัติและประมวลประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง หากมีการเปลี่ยนแปลงสาระ จะพิจารณาปรับปรุงในส่วนเสริมนี้ก่อน โดยยังคงในส่วนแรกไว้จนกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งชุดวิชา อีกประการหนึ่ง ผู้วิจัยมีความเห็นว่า วิธีการนำเสนอเนื้อหา ควรมุ่งเน้นให้อยู่ในรูปของบทเรียนแบบโปรแกรมให้มากที่สุด ที่นักศึกษาจะสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองอย่างสะดวก และมีประสิทธิภาพ

1.1.2 แบบฝึกปฏิบัติ จากการวิจัยพบว่า นักศึกษาเน้นทำกิจกรรมในแบบประเมินผลตนเอง หลังเรียนและก่อนเรียนมากที่สุด ซึ่งอยู่ในรูปของแบบทดสอบแบบเลือกตอบ ในขณะที่ส่วนสำคัญในแบบฝึกปฏิบัติที่ ช่วยเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างมาก คือ การบันทึกสาระสำคัญในกิจกรรมท้ายเรื่อง ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการอ่าน กระบวนการคิด และการเขียน เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่นักศึกษาสรุปเองจากที่ได้อ่านเอกสารการสอน ซึ่งพบว่า กิจกรรมนี้ นักศึกษาปฏิบัติเป็นส่วนน้อย มหาวิทยาลัยจึงควรพิจารณาปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอกิจกรรมนี้ที่น่าสนใจ และชี้ให้เห็นความสำคัญของกิจกรรมนี้

1.1.3 เทปเสียงประจำชุดวิชา รายการวิทยุกระจายเสียงและรายการวิทยุโทรทัศน์ประจำชุดวิชา เพื่อให้มีรูปแบบการนำเสนอมีความน่าสนใจ มีคุณภาพ และมีการสื่อความหมายได้ชัดเจนและถูกต้องยิ่งขึ้น มหาวิทยาลัยอาจพิจารณาให้หน่วยงานอื่นที่มีประสบการณ์ ที่อาจเป็นภาครัฐหรือเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตดังกล่าว ซึ่งเมื่อพิจารณาจากข้อค้นพบของงานวิจัย เกี่ยวกับสาเหตุที่นักศึกษาไม่สามารถรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงหรือรับชมรายการวิทยุโทรทัศน์ เนื่องจากช่วงเวลาออกอากาศไม่ตรงกับเวลาที่นักศึกษาว่าง จึงเห็นว่า มหาวิทยาลัยควรพิจารณาเหตุผลดังกล่าว โดยอาจให้องค์กรหรือบริษัทเอกชนที่มีชื่อเสียงในการผลิตสื่อและรายการบันเทิง เข้ามามีส่วนร่วมลงทุนผลิตเทปเสียงหรือวีดิทัศน์ประกอบชุดวิชา ซึ่งอยู่ในการกำกับดูแลด้านเนื้อหาวิชาการจากมหาวิทยาลัย โดยให้องค์กรหรือบริษัทเอกชนดังกล่าวทำการผลิตแล้วจัดจำหน่ายและประชาสัมพันธ์ ซึ่งจะทำให้สื่อมีความน่าสนใจและติดตาม นักศึกษาสามารถพกพาไปฟังหรือชมได้ตามโอกาสต่าง ๆ ได้สะดวก เช่น ฟังเทปเสียงในรถยนต์ หรือใช้หูฟังขณะที่ทำงานที่บ้านหรือทำงานที่อื่นไปด้วยได้

1.1.4 การสอนเสริม มหาวิทยาลัยควรมุ่งพัฒนาการสอนเสริมทางไกลผ่านดาวเทียม ซึ่งขณะนี้ มหาวิทยาลัยกำลังอยู่ในระหว่างการทดลองสอน การสอนเสริมผ่านดาวเทียมนี้ จะเป็นการสอนสด โดยเชิญอาจารย์สอนเสริมมาสอนที่มหาวิทยาลัยหรือที่ศูนย์บริการการศึกษาแห่งใดแห่งหนึ่ง แล้วถ่ายทอดผ่านดาวเทียมไปยังศูนย์บริการการศึกษาต่าง ๆ ทั่วประเทศ ขณะเดียวกัน นักศึกษาที่ชมรายการ ณ สถานที่อื่น สามารถมีส่วนร่วมในการสอนได้ เพราะสามารถติดต่อได้ 2 ทาง โดยการถ่ายทอด 2 ทางหรือการใช้โทรศัพท์ติดต่อเพื่อซักถามปัญหาหรือเสนอความคิดเห็นขณะสอนเสริม

1.2 การพิจารณาใช้สื่อการสอนในรูปแบบอื่น ๆ ที่มหาวิทยาลัยยังไม่เคยใช้มาก่อนหรือมีดาร์ที่จะใช้ โดยเฉพาะสื่อที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น

1.2.1 การใช้แผ่นซีดีรอม (CD-ROM) ในระบบมัลติมีเดีย เป็นสื่อคอมพิวเตอร์ที่สามารถนำเสนอได้ทั้งตัวอักษร ข้อความ รูปภาพ และเสียง อีกทั้งยังสามารถมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกับผู้เรียนได้ ขณะเดียวกัน ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนหน่วยการเรียนรู้ได้ทั้งตามลำดับเนื้อหา หรือเลือกเรียนในหน่วยใดก่อนตามความสนใจได้ มหาวิทยาลัยสามารถบรรจุเนื้อหาในเอกสารการสอนทั้งหมด หรือพิจารณาเลือกสาระสำคัญบางส่วน และผนวกกิจกรรมในแบบฝึกปฏิบัติไว้ในแผ่นซีดีรอม เมื่อเรียกใช้งาน โปรแกรมจะนำเสนอบทเรียน และหากนักศึกษาทำกิจกรรม โปรแกรมจะประมวลผลหรือบันทึกความก้าวหน้าในการเรียนให้นักศึกษาทราบได้ ซึ่งแนวทางนี้ มหาวิทยาลัยอาจพิจารณาผลิตแผ่นซีดีรอมชุดวิชาจำหน่ายแก่นักศึกษาที่สนใจนำไปศึกษาเองที่บ้านได้ หรืออาจพิจารณาให้สถาบันหรือบริษัทเอกชนที่ดำเนินการเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่มีอุปกรณ์ทางคอมพิวเตอร์ที่ทันสมัย เป็นสถานที่ให้บริการสื่อ

คอมพิวเตอร์แก่นักศึกษาโดยคิดค่าใช้จ่ายเป็นรายบุคคล

1.2.2 การสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยมหาวิทยาลัยเชื่อมโยงเครือข่ายไปยังศูนย์ วิทยพัฒนาบริการ และศูนย์บริการการศึกษาประจำจังหวัดโดยตรง หรือเชื่อมเครือข่ายผ่านเครือข่ายของหน่วยงาน อื่น ๆ ทั้งของรัฐหรือเอกชน นักศึกษาสามารถใช้บริการการสอนได้ ณ ศูนย์บริการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย หรือใช้ ณ ที่บ้านหรือที่ทำงานหากนักศึกษาประสงค์จะขอเชื่อมเครือข่ายโดยตรง มหาวิทยาลัยอาจคิดค่าบริการเพิ่มเติมได้ การใช้ เครือข่ายอินเทอร์เน็ต จะช่วยถ่ายทอดข้อเสนอสอนต่าง ๆ จากมหาวิทยาลัยให้แก่นักศึกษาแทนสื่อสิ่งพิมพ์ได้ และใน ทางกลับกัน นักศึกษายังสามารถส่งข้อความ ข้อคำถาม หรือตอบคำถามโดยใช้จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) ผ่าน เครือข่ายย้อนกลับมายังมหาวิทยาลัยได้เช่นกัน การจัดการสอนผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยไม่ จำเป็นต้องดำเนินการเองทั้งหมด โดยสามารถหาหน่วยงานเอกชนที่มีศักยภาพเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการได้

การใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ วิจิตร ศรีสอาน (2537) ได้ให้ความเห็นว่า จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้และเข้าถึง องค์ความรู้ ต่าง ๆ ได้ถึงตัวนักศึกษา การเรียนรู้จะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นตามอัธยาศัย โดยผู้เรียนสามารถปรับเงื่อนไข การเรียนให้เข้ากับเงื่อนไขชีวิตของตนได้โดยสะดวก ข้อจำกัดทั้งหลายที่เคยมีจะถูกกลืนไปด้วยความก้าวหน้าของ เทคโนโลยีเกือบทั้งสิ้น นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีที่มีความทันสมัยจะช่วยให้นักศึกษาเรียนรู้เนื้อหาสาระที่ทันสมัยทัน สมัย อันเป็นการลดข้อจำกัดของการใช้เอกสารการสอนที่อาจล้าสมัยภายในเวลาไม่กี่ปี อีกทั้งต้องใช้เวลาในการ ปรับปรุงให้ทันสมัยอีกด้วย

2. การพัฒนาการเรียนการสอนและกิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอน

มหาวิทยาลัยควรพัฒนาการเรียนการสอนและกิจกรรมสนับสนุน ที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาเป็นผู้ใฝ่รู้ เช่น การสอนให้มีจุดมุ่งหมายเพื่อรู้หรือค้นหาคุณค่าในทางวิชาการมากกว่าการมุ่งไปที่ผลการสอบหรือการสำเร็จการศึกษา การฝึกให้มีการพัฒนาตนเองในรูปแบบของกิจกรรมแนะแนวการศึกษา กิจกรรมพัฒนานักศึกษา การพัฒนาทักษะที่ จำเป็นพื้นฐานแก่นักศึกษา วิธีการศึกษาตามแนวพุทธธรรม โดยมหาวิทยาลัยอาจพัฒนาหน่วยงานสำหรับรับผิดชอบ ได้แก่

2.1 การจัดตั้งศูนย์สำหรับพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อพัฒนาแนวทางการศึกษาด้วยตนเองในระบบ การศึกษาทางไกล

2.2 การจัดตั้งศูนย์พัฒนาวิธีการศึกษาตามแนวพุทธธรรม เช่น การฝึกสมาธิกับการศึกษา เป็นต้น ซึ่งจากการวิจัยพบว่า นักศึกษาไม่มีสมาธิในการอ่าน มหาวิทยาลัยจึงควรมีหน่วยงานที่รับผิดชอบดังกล่าวเพื่อให้ นักศึกษาได้พัฒนาตนเองต่อไป

ดงที่เกษม สุวรรณกุล (2530) ได้แสดงทัศนะว่า มหาวิทยาลัยควรสอนให้นักศึกษาได้ใช้ความคิดศึกษา ด้วยตนเองมากกว่าการเรียนรู้และการท่องจำ ดังนั้น วิจิตร ศรีสอาน (2537) จึงได้เสนอว่า นอกจากจะพัฒนาให้คน รุ่นใหม่มีทักษะการเรียนรู้ (Learning Skills) อย่างเพียงพอ สามารถค้นหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ด้วยตนเองอย่าง ต่อเนื่อง และที่สำคัญคือ ต้องปลูกฝังให้เป็นผู้ที่มีจิตใจใฝ่รู้ (Inquiry Mind) และมีความสุขกับการเรียนรู้ เพื่อให้ เหมาะสมแก่ชีวิตในอนาคตอันจะเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างแท้จริง

3. การบริการการศึกษา

มหาวิทยาลัยควรจัดบริการให้กว้างขวางและทั่วถึงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้เทคโนโลยีการศึกษา มาช่วยในการบริการ แม้ว่าปัจจุบัน มหาวิทยาลัยได้พัฒนาบริการการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการ บริการห้องสมุด เช่น บริการสืบค้นสารนิเทศระบบออนไลน์ ระบบห้องสมุดอัตโนมัติ การใช้ชุดคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ณ ศูนย์บริการการศึกษา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2539) แต่ก็ยังเป็นเพียงการใช้เทคโนโลยีสำหรับการ บริการการศึกษาเพียงบางประเภท ซึ่งส่วนใหญ่ยังคงใช้รูปแบบและสื่อแบบดั้งเดิม ดังนั้น จึงควรพัฒนาสื่อบริการ การศึกษาในรูปแบบของเทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นมาใช้ให้กว้างขวางขึ้นรวมทั้งในการ บริการการศึกษาต่าง ๆ โดยเฉพาะบริการการศึกษาที่ต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษา ได้แก่

3.1 การบริการนักศึกษาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ในรูปแบบและวิธีการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โดย ในการให้บริการการศึกษานี้ นักศึกษาสามารถใช้บริการในงานต่าง ๆ ได้ เช่น บริการข่าวสารและประชาสัมพันธ์ บริการแนะแนวการศึกษาและการทดสอบทางจิตวิทยา บริการดำเนินงานทะเบียนนักศึกษา บริการตรวจสอบการจัดส่ง วัสดุการศึกษา บริการสืบค้นสารนิเทศ เป็นต้น บริการนี้ มหาวิทยาลัยอาจให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริการ ซึ่ง หน่วยงานเอกชนเหล่านี้ มีอยู่ทั่วประเทศ เช่น สถาบันสอนภาษาและคอมพิวเตอร์อาจคิดค่าใช้จ่ายเป็นรายบุคคลที่ไป ใช้บริการ

3.2 การใช้บริการโทรศัพท์สายด่วน เป็นการนำเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยมาใช้เพื่อการให้ บริการแก้ปัญหาเร่งด่วนที่อาจเกิดขึ้นแก่นักศึกษา เช่น การให้บริการฝากข้อความเพื่อเป็นการช่วยเหลือให้นักศึกษา สามารถศึกษาได้ตามปกติ และสร้างความพึงพอใจในการบริการให้แก่นักศึกษา จะมีส่วนในการลดปัญหาการลาออก กลางคันของนักศึกษาได้ส่วนหนึ่ง

4. บทบาทอาจารย์ผู้สอน

ในด้านของอาจารย์ผู้สอน จากบทบาทเดิมซึ่งเป็นผู้สอนโดยทำหน้าที่ผลิตชุดวิชา บทบาทในการวิจัย และ บริการวิชาการแก่สังคมนั้น มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมและผลักดันบทบาทของอาจารย์ผู้สอนเพื่อสนองตอบต่อ นักศึกษาในระบบการเรียนการสอนทางไกลซึ่งนักศึกษาจะต้องศึกษาด้วยตนเองที่บ้านเมื่อเกิดปัญหาทางวิชาการ นักศึกษามักไม่ได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวอันเป็นสาเหตุหนึ่งของการลาออกกลางคัน ฉะนั้น มหาวิทยาลัยจึงควร สนับสนุนและมี นโยบายให้อาจารย์มีหน้าที่ให้คำปรึกษาทางวิชาการแบบเร่งด่วนโดยการให้คำปรึกษา ชักถามปัญหา ทางวิชาการผ่านระบบอินเทอร์เน็ต E-mail หรือ voice mail เพื่ออาจารย์สามารถตอบข้อสงสัยของนักศึกษาได้อย่าง ปัจจุบัน อันอาจส่งผลต่อการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาต่อไป

จากการเสนอแนวคิดต่าง ๆ นั้น จะเห็นได้ว่า ผู้เรียนในระบบการศึกษาทางไกลและในยุคที่การสื่อสารไร้ พรมแดน การแสวงหาความรู้มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและตลอดเวลา ผู้เรียนจะต้องตระหนักว่า บัณฑิตที่ไม่มีความ รู้เพิ่มเติมจากที่ศึกษาในเอกสารการสอนมักเป็นคนล้าสมัย และดูเหมือนว่าไม่มีความรู้ไปในเวลาอันรวดเร็ว ผู้เรียนจึง ควรตระหนักว่า ความสามารถและนิสัยใฝ่รู้ ตลอดจนคุณลักษณะต่าง ๆ ที่จำเป็น เช่น การมีวินัยในตนเอง การรู้จัก ควบคุมตนเอง การมีวิจรรณญาณ การใช้ภาษา และการใช้สื่อการศึกษาให้รอบรู้ ย่อมเป็นสิ่งที่มีประจักษ์ตัวบัณฑิต

ซึ่งสิ่งเหล่านี้ผู้เรียนจำเป็นต้องพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาอันส่งผลถึงความเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพต่อสังคมและประเทศชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิธีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. จากการวิจัยพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 43.06 ของนักศึกษาทั้งหมด มีปริมาณเนื้อหาของการอ่านเอกสารการสอนครบ 15 หน่วย เป็นบางชุดวิชา ดังนั้น มหาวิทยาลัยควรเน้นการสร้างสิ่งจูงใจให้นักศึกษาอ่านเอกสารการสอนให้ครบ เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้เนื้อหาชุดวิชาได้อย่างสมบูรณ์ หรืออาจผลิตเอกสารการสอนที่มีรูปแบบที่เหมาะสมกับนักศึกษาที่มีลักษณะต่างกัน อีกประการหนึ่ง มหาวิทยาลัยควรจัดส่งเอกสารการสอนให้นักศึกษาล่วงหน้าก่อนเปิดภาคการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งชุดวิชาที่เปิดสอนเป็นครั้งแรกหรือชุดวิชาที่มีการปรับปรุงใหม่
2. จากการวิจัยพบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ร้อยละ 50.11 ของนักศึกษาทั้งหมด มีการทำแบบฝึกปฏิบัติประจำชุดวิชาเป็นบางชุดวิชา เนื่องจากการฝึกปฏิบัติจะช่วยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้เนื้อหาเพิ่มขึ้นจากการอ่านเอกสารการสอน โดยการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเขียนสรุปสาระสำคัญ การทำแบบประเมินผลตนเอง เป็นต้น ดังนั้น มหาวิทยาลัยควรพิจารณาปรับปรุงรูปแบบของแบบฝึกปฏิบัติให้นำสนใจยิ่งขึ้น หรือมีกิจกรรมในแบบฝึกปฏิบัติที่น่าสนใจ ทำทายให้ยากทำ หรืออาจชี้ให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นในกระบวนการเรียนรู้จากการใช้แบบฝึกปฏิบัติพร้อมเสนอตัวอย่างนักศึกษาที่ใช้แบบฝึกปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จในการเรียน หรือสร้างสิ่งจูงใจในการทำแบบฝึกปฏิบัติ เช่น การออกข้อสอบในบางส่วนจากกิจกรรมในแบบฝึกปฏิบัติ เป็นต้น
3. จากการวิจัยพบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้สื่อเสริม มหาวิทยาลัยจึงควรพิจารณาจัดสื่อเสริมที่น่าสนใจ มีการประชาสัมพันธ์ และบริการให้กว้างขวางและทั่วถึง รวมทั้งพิจารณากำหนดเวลาการใช้สื่อเสริมให้สอดคล้องกับวิธีการศึกษาของนักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดเวลาออกอากาศรายการวิทยุกระจายเสียง และรายการวิทยุโทรทัศน์ประจำชุดวิชาให้อยู่ในช่วงเวลาที่นักศึกษาสามารถรับฟังหรือรับชมได้โดยสะดวก และอาจจัดทำเป็นสื่ออื่น ๆ เพื่อสามารถใช้ศึกษาได้หลากหลาย เช่น แผ่นซีดี-รอม การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์ในการถ่ายทอดสารสนเทศทางการศึกษาต่าง ๆ ให้ถึงนักศึกษาในห้องถิ่นหรือถึงบ้าน ตลอดจนการสอนผ่านดาวเทียมสองทาง เป็นต้น
4. จากการวิจัยพบว่า นักศึกษาใช้สื่อหลักคือ เอกสารการสอนเพียงสื่อเดียวเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งความรู้ต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยจัดให้นักศึกษาอาจได้รับไม่ครบถ้วน และนักศึกษายังขาดทักษะในการอ่าน การควบคุมตนเอง การมีวินัยในตนเอง การใฝ่รู้ใฝ่เรียน ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของการศึกษาทางไกล มหาวิทยาลัยจึงควรจัดให้มีการสอนชุดวิชาทักษะในการศึกษาทางไกลเป็นวิชาเลือกหรือบังคับเรียนแบบไม่มีหน่วยกิตบรรจุลงในทุกหลักสูตรทุกสาขาวิชา โดยมีเนื้อหาของการสอนเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในการศึกษาด้วยตนเอง วิธีเรียน การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง หลักการอ่าน การวิเคราะห์วิจารณ์ ฯลฯ ซึ่งเป็นแนวทางให้นักศึกษานำไปปฏิบัติในการศึกษาด้วยตนเองต่อไป

5. มหาวิทยาลัยควรพิจารณาวางนโยบายจัดการศึกษาทางไกลให้ใกล้ตัวนักศึกษามากที่สุดตามเทคโนโลยีที่ก้าวไปไกล โดยอาจอาศัยแหล่งทรัพยากรท้องถิ่นช่วยจัดบริการให้ทั่วถึง มหาวิทยาลัยอาจพิจารณาจัดสรรงบประมาณเพื่อการติดต่อระหว่างนักศึกษา ศูนย์บริการการศึกษา และมหาวิทยาลัย ด้วยการใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อความคล่องตัวในการติดต่อกับมหาวิทยาลัยของนักศึกษาต่อไป งบประมาณเพื่อการดังกล่าว มหาวิทยาลัยอาจพิจารณาปรับลดในส่วนของการใช้สื่อบางสื่อที่ไม่ได้รับความนิยมหรือมีความจำเป็นน้อย มาใช้พัฒนาสื่อที่ทันสมัยหรือสอดคล้องกับสภาพนักศึกษาต่อไป

6. มหาวิทยาลัยควรพิจารณาทบทวนหรือประเมินความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาในปัจจุบันสู่อนาคต เพื่อการวางแผนการจัดการศึกษาให้ดียิ่งขึ้นในอนาคตโดยให้สอดคล้องกับสภาวะของสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปให้สัมพันธ์กับชื่อเสียงที่มหาวิทยาลัยได้รับว่าเป็นมหาวิทยาลัยเปิดดีเด่นของโลกตลอดไป

7. ในด้านอาจารย์ผู้สอนควรมีความรู้เพิ่มเติมในด้านของการจัดการเรียนการสอนโดยอาศัยเทคโนโลยีขั้นสูง อาจารย์จำเป็นต้องเพิ่มพูนความรู้และทักษะตนเองในการจัดชุดการสอนโดยอาศัยเทคโนโลยีเข้าช่วย เพื่อเพิ่มความสามารถในการบริการวิชาการแก่นักศึกษาในการศึกษาค้นคว้า ชักถามและแก้ปัญหาข้อข้องใจต่าง ๆ ได้ด้วยความรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาวิถีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ เพื่อนำผลไปใช้ในการแนะแนวทางการศึกษาแก่นักศึกษาต่อไป
2. ควรมีการศึกษาในเชิงทดลองใช้รูปแบบการฝึกการศึกษาด้วยตนเองตามกระบวนการศึกษาด้วยตนเอง เปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมที่ศึกษาด้วยตนเองโดยไม่มีแบบแผน โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นตัวแปรตาม
3. ควรศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีการศึกษาด้วยตนเองของนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ เพื่อนำผลไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาของนักศึกษาต่อไป
4. ควรศึกษาในเชิงลึกหรือเชิงคุณภาพเกี่ยวกับวิถีการศึกษาของตนเองของนักศึกษาในแต่ละกลุ่มตัวแปรที่มีความแตกต่างกัน
5. ควรศึกษาวิถีการศึกษาของนักศึกษาที่ศึกษาในสถาบันการศึกษาร่วมกัน